PG 1232
.B37
1860

SLOVICA

SERBSKO-ILIRSKOGA JEZIKA

ZA DIECU

SLOŽENA

OD

ANDRIE BARIĆA

DRUGO IZDANJE

U SPLIETU

KNIŽNOPRODAIGA MINERVA IZDATELJICA

1861.

SLOVICA

SÈRBSKO-ILIRSKOGA JEZIKA

ZA DIECU

U

DALMACII

I U DRUZIH DÈRŽAVAH JZGOSLAVJANSKIH

V

SLOZENA I IZDANA

OD

ANDRIE BARICA

DRUGO IZDANJE

KNIŽNOPRODAICA MINERVA IZDATELJICA

SPLIETU 1860

TISKOPISNICA U. OLIVETI I GIOVANNICIO

PG1232
.B37
1860

L' Autore si riserba la proprietà di questa Gramatica, reclamando il rigore delle leggi contro quelli, che osassero ristamparla o tradurla senza il suo assenso.

Izdatelj uzdèrži vlastitost ove slovice, pitajući žestočinu zakonah pram onim, kojibi se posudili priutješiti, ili priniti bez njegova dopustenja.

2778P
S M?Y1

JUGOSLAVJANSKA DIECO!

Evo, posvećujem vam slovicu (gramatiku)', koju ja smatrah kao vele potriebitu za vas. Ima doduše puno slovicah izdanih do sada za ućiti pravo i izvèrstno govoriti i pisati naš jezik, i radi toga činilo bi se, da ovo moje dielo jest sasvim odviše. Nu kad budete točno razumeli pravi uzrok, radi koga ja sudjah kao koristno i potriebjto rečeno dielo, izpoviedati ćete nazbilj da nijesam zlo i zaludo radio.

Ima mnogo narodah, koji laglje i podobnie nauče pravo i izvèrstno govoriti i pisati svoj jezik, nego mi do sada; erbo oni imadu u svom vlastitom jeziku utiskane dobre i sposobne slovice, i s' toga nije njima mučno poznati pravila, po kojih bi se imao govoriti i pisati redljivo rečeni jezik, kako je žalibože bilo do sad jugoslavajanom Austrie, osobito u Dalmacii. Istina je, da kako je već bilo gori spomenovano, mi posiedamo razlike slovice, n. p. Appendina, Della- Belle, Starćevića, Babukića, Stazića, Suitine, Berlića i o., koje ne mogu doduše bit smatrane kao nepodobne; nu ipak one rade stranom na pridugo o pravilih dobroga govorenja i pisanja, stranom u jednom jeziku, koj nije razumljen od svieh jugoslavjanah, radi česa gotovo nepotriebljive jesu za decu, za koju jesam ja složio i pojavljao ovu slovicu, pisanu u našem vlastitom i prostom nariečju, i 'to ponešto na kratko, a razmierno zanju, kako ja i sudim, i kako ćete istinito vi sami suditi.

Uzrokovana bila je rečena slovica poglavito takodjer od priazni sadašnjih stvarih, i od dopuštenja naše blagoljubne vlade, za da bi sada i slavjani austrianski mogli napredovati u svom narodnom jeziku.

U ostalom ova knjižica neuzdèrži pravila posve različita od onih, koja su uzdèržana u druzih knjigah iste vèrste; nu nemojte se čuditi tomu, erbo stvar ova jest sasvim naravna: pravila slovicah proizvode se iz pravoga i najboljega nariečja naroda, za koj se pišu, i s' toga ova pravila, bila ona učena od jednoga oli od drugoga pisaoca, moraju biti najvećom stranom prilična medjusobom, čim imaju, oli po najmanje mogla bi imati za osnovu isti jezik rečenoga naroda. A samo što se tiče načina, na koj se uči kojgod jezik, slovice jesu običajno vele neprilične jedna drugoj. Ja cienim, da način, koj sam ja izabrao, jest lagak i zadovoljno podoban za decu, i da će dakle biti takodjer obćeno blagopriatan.

Želim sèrčno, da učeći po ovoj slovici, mogli bi vi steći oni plod, koga želi oli bi najmanje želeti imao svaki ljubitelj našega plemenitoga i obilnoga jezika.

U Spletu, u mesecu studnemu 1860.

ANDRIA BARIĆ.

UVOD U SLOVICU

O slovici u obćenu.

§. 1

U. Sto zlamenuje rieč *slovica oli gramatika?*
O. Rieč slovica oli gramatica zlamenuje pèrvo knjigu uzdèržeću tumačenje pravoga pisanja, i govorenja; drugo jest jošter isto znanje ovoga pisanja, i govorenja.
U. Dakle za naučiti pisati i govoriti pravo i izvèrstno kojgod jezik, što se iziskiva?
O. Za naučiti pisati i govoriti pravo i izvèrstno, treba jest, da se pozna dobro pravila zadèržana u slovici.
U. Nu što zlamenuje pisati i govoriti pravo i izvèrstno?
O. Pisati i govoriti pravo i izvèrstno zlamenuje upotriebljati rieči jednoga jezika, i složiti jih u govorenju i pisanju kako jih upotriebljaju i pišu izobraženi ljudi, osobito pisatelji dobrih knjigah, a ne koko govori oli piše seoski i neizobraženi puk.
U. Koliko ima vèrstah slovicah oli gramatikah?
O. Ima različnih slovicah, u koliko se tiče jezika o kojem rade; ima n. p. taljanskih, nemačkih, francubkih, engleskih, slavjanskih. i t. d —
U. O kojem jeziku radi ova naša slovica?
O. Ova naša slovica radi o sèrbsko-ilirskom jeziku.
U. Koj jezik se zove sèrbsko-ilirski?
O. Jezik sèrbsko-ilirski zove se oni' koga viši broj žiteljah Dalmacie, Hèrvatske, Sèrbie, Bosanske, i Cèrnogorci govore.

O slovih i izgovaranju.

§. 2

U. Kako izjavljamo mi zveke, koje dajemo čuti s' ustima?
O. Sve zveke, koje mi dajemo čuti s' ustima, izjavljamo s' nekim biliezima, koji se zovu slova.
U. Koliko ima slovah sèrbsko-ilirski jezik?
O. Sèrbsko-ilirski jezik ima duadeset i sedam slovah.
U. Sva slova ujedno kako se zovu?
O. Sva slova ujedno zovu se s' jednom riečju alfabet.
U. Koja su slova alfabeta?
O. Slova alfabeta jesu sliedeća: a, b, c, č, ć, d, e, ie, è, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u, v, ž, z.
U. Kako se diele slova alfabeta?
O. Slova alfabeta diele se na samoglasna i suglasna.
U. Koja su samoglasna, i koja suglasna?
O. Samoglasna jesu: a, e, ie, è, i, o, u; a ostala jesu suglasna.
U. Sto ima se biliežiti svèrhu alfabeta?
O. 1) Izgovara se slovo č (nekada cs) tvèrdo kao u reči *čas.*
2) *ć* (niekada *ch*) izgovara se po manje tvèrdo, kao u reči *kuća;*
3) *ie* kao *i* ili *ie* ili *e* n. p. *brieg,* premda Dalmatinei, osim Dobrovčanak, izgovaraju *brigi,* a Dubročuni *brieg.*
4) *tj* po manje tvèrdo izgovara se nego *ć* kao n. p. u rieči *cvietje;*
5) *lj* izgovara se ljubko kao o rieči *ljubim* oli o talianskoj rieči *figlio;*
6) *nj* (nekada *gn*) slatko kano u rieči *njiva,* oli u talianskoj rieči *pugno;*
7) *è* sprid *r* nečuje se gotovo ništa, n. p. *vèrlo, pèrst;*
8) *š* nekade *sc* kao u talianskoj slovki *sci,* n. p. *rešiti;*
9) *ž* (nekada *sc oli x*) ljubko kao u reči *život;*
10) *s* tvèrdo kao u reči *sablja;*
11) *z* (nekada *s*) ljubko kao n. p. u reči *zima;*
12) *h* kod niekojih slavjanah obično ne dade se čuti na početku i na svèrši riečic, nu samo u sriedi; a kod mnozih izgovara se gotovo posvuda.

Što se tiče izgovaranja ostalih slovah, neima se ništa zabilježiti kao da bi to bilo stogod osobitoga.

O delih govorenja.

§. 3

U. Diete recimi, što ti je trieba raditi, kad hoćeš da komu kažeš što misliš, kad hoćeš dat znati ono što si naučio, i kad hoćes da pišeš štokod?
O. Tad je od potriebe, da sve to izgovorim riečima, to jest, da učinim govorenje.
U. Budući mi reko, da je od potriebe izgovarati riečima, kažimi dakle, što su rieči?
O. Rieči niesu ništa drugo, nego dieli govorenja?
U. Koliko ima dielah govorenja?
O. U našem jeziku ina jih devet, to jest: Ime, Prilagatelj Brojorieč, Zaime, Vremenorieč, Pririečak, Pridstavak, Veznik, i Medjumetak.

DIO I.

O imenom.

§. 4

U. Što su imena?
O. Imena jesu one rieči, koje zlamenuju sobstva ili stvari, bile podložne ćutjenju ili samo razumu: n. p. *Antun, Blaž, Beč, Dubrovnik, Zadar, Spliet, kuća, nož, hriepost, želja.*
U. Koliko vèrstah ima imenah?
O. Ima tri vèrste imenah, ova jesu: 1. Imena vlastita, 2. občinska, 3. skupna.
U. Koja se zovu imena vlastita?
O. Zovu se imena vlastita ona, koja pristoje samo jednom sobstvu ili jednoj stvari po sebi, n. p. *Petar, Blaž, Beč, Zadar, Spliet, i. t. d.*

U. Sto su imena občinska?
O. Imena občinska jesu ona, koja pristoje svim stvarim jedne vèrste, n. p. *žena*, *čovek*, *stablo*, *voće*, *voda*, *i ost.*
U. Koja su napokon imena skupna?
O. Imena skupna jesu ona, koja uzdèrže mnogo sobstva, i stvarih, n. p. *narod*, *puk*, *vojska*, *množtvo*, *jato*, *i ost.*.
U. Na što se ima paziti kod imenah?
O. Kod imenah ima se paziti na četiri stvari, to jest na njihovo pleme, broj, padanje i prigibanje.

O plemenu.

§. 5

U. Govoreći o imenom, reci mi, imali plemenah u našem jeziku?
O. Imena imadu tri plemena: Mužko, žensko, i sriednje.
U. Kako se poznaju ova tri plemena?
O. Poznaju se na sliedeći način: Ime, prid kojem bi se molgo staviti riečicu *ovi*, biti će *mužkoga* plemena, n. p. *ovi* čoviek, *ovi* mladić, *ovi* stan, i ost. Ono prid kojem bi se moglo staviti riečicu *ova*, biti će *ženskoga* plemena, n. p. *ova* žena, *ova* zemlja, *ova* daska, i ost. Ono napokon, koje moglo bi primati riečicu *ovo* prid sobom, biti će *sriednjega* plemena, n. p. *ovo* stablo, *ovo* pleme, *ovo* more, i ost.

O broju.

§. 6

U. Umiešli kazat mi, koliko brojah imaju imena?
O. Imena imaju dva broja, to jest: jednobroj, i višebroj.
U. Kada će biti ime jednobroja?
najslednja slovka nije duga, izmeću slavo *a* u roditelju jednobroja, n. p. *otac*, roditelj *otca*; *momak* rod: *momka*; i t. d; a u roditelju višebroja ovakova imena pri-

O. Ime bit će jednobroja, kada bude ukazati samo jedno sobstvo ili samo jednu stvar, n. p. Antun, Petar, čoviek, zemlja stablo.
U. Kada će biti ime višebroja?
O. Biti će ime višebroja, kada bude ukazati više sobstvah ili stvarih, n. p. Antunah, ljudib, zemljah, stabalah.

O padanju.

§. 7

U. Koliko padanjah imaju imena?
O. Imena imaju sedam padanjah u svakomu broju, i ova jesu: imenitelj, datelj, osvaditelj, zvatelj, miestelj, druźtven.

O prigibanju.

§. 8

U. Koliko prigibanjah imaju imena?
O. Tri prigibanja imaju imena.
U. Kako se zna, na koje prìgibanje spada jedno oli drugo ime.
O. Zna se kroz izhod drugoga padanja jednobroja, na koje prigibanje spada jedno oli drugo ime sobstvah ili stvarih.
U. U koju stvar valja se ugledati, kad se hoće da se zna, kako se ima sličiti izhod ostalih padanjah?
O. Kada se hoće da se zna, koko se ima sličiti izhod ostalih padanjah, valja se ugledati na izhod roditelja jednobroja; erbo s' njega izvode se rečena ostala padanja, i to na način spomenuti niže.

O pèrvom prigibanju

§. 9

U. Koja su imena pèrvoga prigibanja?
O. Imena pèrvova prigibanja jesu imena mužkoga plemena, izhodeća u imenitelju obćeno na suglasnlk, i sriednjegà plemena izhodeća na *o* i *e*, a u roditelju na *a*, n. p.

gost gosta; rod, roda; selo, sela; vrieme vriemena,

U. Kako izhode ostala padanja pèrvoga prigibanja?

O. U jednobroju imena ovoga prigibanja izhode.

1) u datelju na *u*,

2) u osvaditelju imena duševnjenih stvarih na *a*; a imena stvarih neduševnjenih, i koja su sriednjega plemena, izhhod imaju kao u imenitelju;

3) u zvatelju na *e*, a nieka na *u*, n. p. ona, koja izhode u imenitelju na *lj*, i *ć*;

4) družtvenomu na *om*, kod niedkoiih na *em*, n. p. ona imena koja u imenitelju spadaju na *e*.

U. Kako izhode u višebroju imena ovoga prigibanja?

O. 1) U višebroju imena ovoga prigibanja izhode u imenitelju na *i*, ako su *mužkoga* plemena, na *a*, ako su *sriednjega* plemena;

2) u roditelju na *ah* (*h* se ne izreče),

3) u datelju na *om* (samo niehoja na *em*),

4) u osvaditelju imena mužkoga plemena na *e*, a *sriednjega* na *a*;

5) u zvatelju kao u imenitelju;

6) u miestelju na *ih* oli *ieh* (*h* se ne izreče);

7) u družtvenom padanju na *i* (po niekojih pisaocih na *im*, oli *ima*).

Izgled pervoga prigibanja.

	Mužko pleme.		Sriednje pleme,	
		Jednobroj.		
I.	*Gost*	*pérst*	*selo*	*polje*
R.	*Gost-a*	*pèrst-a*	*sel-a*	*polj-a*
D.	*Gost-u*	*pèrst-u*	*sel-u*	*polj-u*
O.	*Gost-a*	*pèrst*	*selo*	*polje*
Z. o	*Gost-e*	*pèrst-e*	*selo*	*polje*
M. u	*Gost-u*	*u pèrst-u*	*u sel-u*	*u polj-u*
D. s'	*Gost-om*	*s' pèrst-om*	*sa sel-om*	*s' polj-em*

Višebroj.

I.	*Gost-i*	*pèrst-i*	*sel-a*	*polj-a*
R.	*Gost-ah*	*pèrst-ah*	*sel-ah*	*polj-ah*
D.	*Gost-om*	*pèrst-om (im)*	*sel-om*	*polj-em*
O.	*Gost-e*	*pèrst-e*	*sel-a*	*polj-a*
Z.	*o Gost-i*	*pèrst-i*	*sel-a*	*polj-a*
M.	*u Gost-ih*	*u pèrst-ih*	*u sel-ih*	*u polj-ih*
D.	*s' Gost-i (ima)*	*s' pèrst-i (ima)*	*sa seli (ima)*	*s' polji (ima)*

	Jednobroj.	Višebroj.
I.	*kralj*	*kralj-i (-evi)*
R.	*kralj-a*	*kralj-ah (-evah)*
D.	*kralj-u*	*kralj-em (om-im-evim)*
O.	*kralj-a*	*kralj-e (-eve)*
Z.	*o kralj-u*	*kralj-i (-evi)*
M.	*u kralj-u*	*u kralj-ih (-evih)*
D.	*s' krulj-em (om)*	*s' kralj-i (ima-evi-evima)*

U. Koja imena se prigibaju po izgledih *gost i pèrst?*

O. Po izgledih *gost* i *pèrst* prigibaju se sva imena sobstvah i stvarih *mužkoga* plemena izhodeća na suglasnike *b, d, f, g, h, k, l, n, p, r, s, t, v, z.*

U. Koja imena se prigibaju kao *selo* i *polje?*

O. Kao *selo* se prigibaju imena sriednjega plemena izhodeća na *o*, a kao *polje* imena istoga plemena izhodeća na e, n. p. *čelo, ime.*

U. Koja imena se prigibaju kao *kralj?*

O. Kao *kralj* prigibaju se imena izhodeća na *lj, nj, dj, tj ž, š, č, ć.*

U. Kako sliče (čine) roditelj jednobroja i višebroja imena izhodeća na *ac, ak, al, an, anj, ar, alj, am, at, as, ap ,*

O. Imena izhodeća na *ac, ak, al an, anj, ar, alj, am, at, as, ap,* imajuća dvie oli više slovakah, i kada njihova najsliednja slovka nije duga, izmeću slovo *a* u roditelju jednobroja, n. p. *otac*, roditelj *otca; momak* rod : *momak*; i t. d; a u roditelju višebroja ovakova imena primaju iznovice slavo *a* prid *c, k, l, n, r*; n. p. *otac*, roditelj višebroja *otacah*, i t. d.

U. Kako sliče (čine) zvatelj jednobroja imena izhodeća na *c, i, g, h, k. s, z,?*

O. U takvih imenih rečena slova promienuju se u zvatelju na sliedeći način :

c i *k* u *č*
s i *h* u *š*
z i *g* u *ž*, n. p.

imenitelj : *zec, junak, duh, vrag, vitez*
zvatelj ; *zeče, junače, duše, vraže, viteže* i. t. d.

U. Kako se sliče u imenitelju, miestelju, družtvelju višebroja imena izhodeća na *k, h, g ?*

O. Imene izhodeća u imenitelju na *k, h, g.* promienuju ova slova u imenitelju, miestelju, i družtelju višebroja kako sliedi : *g* u *z*, *h* u *s*. *k*, u *c*. n. p. *vrag, duh, junak*

Imenit : višeb.	*vrazi,*	*dusi,*	*junaci*
mest.	*vrazih,*	*dusih,*	*junacih*
Druž :	*vrazima,*	*dusima,*	*junacima.*

U. Kako se sliče u imenitelju višebroja nieka imena mužkoga plemena, koja sastavljaju se s' jednom, oli s' dviema slovkami ?

O. Takova imena mogu primat prid *i* slovku *ov*, oli *ev ;* to jest, imena izhodeća na *j, ć, ž* primaju *ev*, a ostala *ov ;* n. p. broć, *imenitelj višebroja* broćevi ; roj, rojevi ; nož, moževi ; slon, slonovi ; golub, golubovi i. t. d.

U. Kako se sliče u višebroju imena pukah, izhodeća u imenitelju jednobroja na *in ?*

O. Imena ove vérste izmeću slovku *in* u svih padanjih višebroja, n. p. *slavjanin, slavjani, slavjanah* i. t. d.

U. Kako se prigibaju rieči *dan, oko, uho, nebo, kolo, čudo, čoviek, tielo ?*

O. *Dan; oko, uho, nebo, kolo, čudo, čoviek, tielo,* prigibaju se u nekih padanjih neredno, n. p. kako sliedi :

Jednobroj

I.	*Dan*	
R.	*Dan-a* oli *dneva*	
D.	*Dan-u* » *dnevu*	*Oko, uho nebo, lielo, kolo, čudo, čoviek,* u jednobroju redno.
O.	*Dan-a* » *dneva*	
Z.	*o Dan-e* » *dneve*	
M.	*u Dan-u* » *dnevu*	
D.	*s' Dan-om* » *dnevom*	

Višebroj

I.	*Dni*	*oli dnevi*	*oči*	*uši*	*ljudi*
R.	*Danah*	» *dnevah*	*očiuh*	*ušiuh*	*ljudih*
D.	*Danim*	» *dnevim*	*očim*	*ušim*	*ljudim*
			očima	*ušima*	*ljudem*
O.	*Dane*	» *dneve*	*oči*	*uši*	*ljude*
Z.	*o Dani*	» *dnevi*	*o oči*	*o uši*	*o ljudi*
M.	*u Danih*	» *dnevih*	*u očiuh*	*u ušiuh*	*u ljudih*
D.	*s' Danima*	» *dnevima*	*s' očima*	*s' ušima*	*s' ljudima*

Jednobroi

Tielo višebroj : *tielesa*
Nebo » *nebesa*
Kolo » *kolesa*
Čudo » *čudesa*

O drugom prigibanju

§. 10

U. Koja imena biti će drugoga prigibanja ?
O. Sva imena ženskoga plemena i niekoliko mužkoga izhodeća u imeniteljnom padanju jednobroja na samoglasnik *a*, n. p. *žena, glava, ruka, sluga, budala.* i t. d. — a u roditeljnom padanju jednobroja na *e.*
U. Koko izhode imena ovoga prigibanja u ostalih padanjih ?
O. Imena ovoga prigibanja izhode u ostalih padanjih na sliedeći način :

Jednobroj.	Višebroj.
1) *u datelju*, i *miestelju na* i	1) *u imenitelju osvaditelju i zvatelju na* e
2) *u osvaditelju na* u	2) *u roditelju na* ah
3) *u zvatelju na* o	3) *u datelju na* am
4) *u družtvelju na* om	4) *u miestelju na* ah
	5) *u družtvelju na* ami (ama)

Izgled drug-gu prigibanja.

Jednobroj.	Višebroj.
I. *Žen-a, budala*	*I.* *Žen-e, budale*
R. *Žen-e, budale*	*R.* *Žen-ah, budalah*
D. *Žen-i, budali*	*D.* *Žen-am, budalam*
O. *Žen-u, budalu*	*O.* *Žen-e, budale*
Z. *Žen-o, budalo*	*Z.* *o Žen-e, budale*
M. *u Žen-i, budali*	*M.* *u Žen-ah, budalah*
D. *sa Žen-om, budalom*	*D.* *s' Žen-ama, (ami) budalama (ami)*

U. Koje pravilo ima se sliediti kod imenah izhodećih na slovke *ga, ha, ka?*

O. Kod takvih imenah promienuje se obćeno u datelju jednobroja *g* u *z*; *h* u *s*; *k* u *c*, n. p. *knjiga, muha, ruka:* u datelju; *knjizi, musi, ruci.*

U. Na što valja imati obzir kod imenah izhodećih na slovku *ga* i *ka*, kada prid oviem slovkami se nahode slova *c, č, s, š, t, z, ž?*

O. Imene izhodeća na slovke *ga* i *ka*, kada prid oviem slovkami se nahode slova c, č, s, š t, z, ž, obdèržavaju *g* i *k* prid krajnim slovom *i*, u dat. jed. n. p. mazga, mazgi, maćka maćki i. t. d.

U. Kako se sliče u zvatelju jednobroja imena muškoga plemena izhodeća na *a*?

O. Ova imena izhode u zvatelju jednobroja na *a*, kao u imenitelju. n. p. Andria, o Andria.

U. Kako se sliče imena, u roditelju, višebroja imajuća prid slovom *a* dva ili više suglasnikah?

O. Nieka imena primaju *radi blagozvona* u roditelju višebroja medju dviem najsliednjim suglasnicima slovo *a*, n. p.

tikva u *roditelju*	višebroja	*tikavah*
igla	»	*igalah*
cerkva	»	*cerkavah*

i t. d.

O trećem prigibanju.

§. 11

U. Koja imena biti će trećega prigibanja?

O. Biti će trećega prigibanja sva imena ženskoga plemena izhodeća na suglasnik u imenitelju jednobroja, a u roditelju na *i* n. p. kriepost, krieposti' stvar, stvari, miso, misli i t. d.

U. Kako izhode imena ovoga prigibanja u ostalih padanjih?

O. Imena ovoga prigibanja izhode, kako sliedi:

U jednobroju.	U višebroju.
1 *u datelju na* i	1 *u imenitelju, osvaditelju, i zvatelju na* i
2 *u osvaditelju kao u imenitelju*	2 *u roditelju na* ji (ih)
3 *u zvatelju na* i	3 *u datelju na* im
4 *u družtvelju na* i *oli* ju jom, im	4 *u mieztelju na* ih (ieh)
	5 *u družtelju na* ima (mi)

Izgled trećega prigibanja.

Jednobroj.		Višebroj.	
I.	*Kriepost*	*I.*	*Kriepost-i*
R.	*Kriepost-i*	*R.*	*Kriepost-ji* (*-ih*)

D. Kriepost-i	*D. Kriepost-im*
O. Kriepost	*O. Kriepost-i*
Z. o Kriepost-i	*Z. o Kriepost-i*
M. u Kriepost-i	*M. u Kriepost-ih*
D. s' Kriepost-ju,-jom-im	*D. s' Kriepost-ima (-mi)*

U. Koja imena se prigibaju kao izgled *kriepost* ?

O. Kao izgled *kriepost* prigibanju se imena ženskoga plemena izhodeca na sug'asnik. Samo niešto malo imenah izhodećih na samoglasnik *o* spadaju na ovo prigibanje, n. p. *miso* (*misal*) *so* (*sol*).

U. Kako se prigibaju imena *mati, i kći ?*

O. Imena *mati* i *kći* prigibaju se neredno, to jest na sliedeći način :

Jednobroj.		Višebroj.	
I.	*Mati, kči*	*I.*	*Matere, kćeri*
R.	*Matere, kčere*	*R.*	*Materah, kčerih*
D.	*Materi, kćeri*	*D,*	*Materam, kćeram*
O.	*Mater, kćer*	*O.*	*Matere, kćeri*
Z. o	*Mati, kćeri, kći*	*Z. o*	*Matere, kćeri*
M. u	*Materi, kćeri*	*M. u*	*Materah, kćerih*
D.	*s' Materom s' kćerom*	*D.*	*s' Materami, kćerima*
»	*(kćerjom, s' kćerju kćeri*	»	*(kćerami, kćermi)*

Promienjenje imenah

mužkoga plemena u imena ženskoga plemena.

§. 12

U. Kako se promienuju imena mužkoga plemena, u imena ženskoga plemena.

O. Promienuju se imena mužkoga plemena u imena ženskoga plemena, pristavljajući onim izhod *ica* ; n. p. *priatelj , priateljica ; kralj , kraljica ; lupež , lupežica* i t. d.

U. Imali kojegod iznimke u ovom obziru ¿

O. Ima n. p.

a) imena izhodeća na *ik*, promiene *k* u *c*, i primaju na svièrsi *a*, n. p. *službenik, službenica, griesnik, griesnica, mučenik, mućenica* i t. d. Kad izhode u drugih slučajih na *k*, promienuju u *č*, n. p. *vuk, vučica*, i. o.

b) niekolika primaju samo dodatak *a*, n. p. susied, susieda;

c) imena izhodeća na *ac* promiene *ac* u *ica*, n. p. *lovac, lovica; udovac, udovica;*

d) mnoga imena jesu neredljiva u obziru na sličenje ženskoga plemena; n. p. *čoviek, žena, konj, kobila, vol, krava, pas, kučka, ovan, ovca, knez, knjeginja*, i t. d.

e) napokon mnokrat upotriebljaju se imena mužkoga plemena i za žensko pleme, i naopako; n. p. *slavić gavran, kos, rebac (vrabac), kaleb, vuga, prepelica, zmija, guščerica, vidulinka;* i t. d.

DIO II.

O Prilagatelju.

§. 13

U. Što su prilagatelji?

O. Prilagatelji jesu rieči, koje se prilagaju k' imenom sobstvah i stvarih, oli koje se odnose nanje, ukazajuće u isto doba njihovu vlastitost oli njihovo kakojstvo, n. p. *Antun dobar Maria pomnjiva, zlatna jačica, vrata guozdena* i t. d.

U. Na koliko stvarih valja paziti kod prilagateljah?

O. Kod prilagateljah valja paziti na pet stvarih, to jest: na *broj*, na *padanje*, na *pleme* imenah, kojim pristoje, oli na koja se odnose, *na prigibanje* i na *stupaj*.

Broj.

§. 14

U. Koliko imaju brojah prilagatelji?
O. Prilagatelji, kao imena sobstvah i stvarih, dva imaju broja: jednobroj i višebroj n. p. *dobar momak dobri momci.*
U. Kada stoje prilagatelji u jednobroju, i kada u višebroju.
O. Prilagatelji upravljaju se u ovom obziru po broju imenah, kojim pristoje.

Padanje.

§. 15

U. Koliko imaju padanjah prilagatelji?
O. Prilagatelji imaju toliko padanjah koliko jih imaju ista imena, kod koih stoje, oli na koja se odnose.

Pleme.

§. 16

U. Koji izhod imaju prilagatelji pristojeći imenom sobstvah, oli stvarih mužkoga plemena u imenitelju jednobroja?
O. Prilagatelji stojeći prid imenima sobstvah oli stvarih mužkoga plemena izhode u imenitelju jednobroja na suglasnik, oli na samoglasnik *o* (miesto *al*), oli na *i;* n. p. *zdrav, topao* (*topal*), *gradski.*
U. Kako izhode prilagatelji u imenitelju jednobroja za žensko i sriednje pleme?
O. Prilagatelji izhode u imenitelju jednobroja za žensko pleme na *a*, za sriednje na *o* oli *e;* n. p. *zdrava žena, zdravo diete, vruće vrieme.*

Prigibanje.

§. 17

U. Kako se prigibaju prilagatelji?

O. Za umiet prigibati prilagatelje, valja ih dieliti u prilagatelje *izviestne*, i *neizviestne*.

U. Koji su prilagatelji izviestni, i koji su neizviestni?

O. Izviestni zovu se oni prilagatelji, koji zlamenuju točno jedno izviestno kakovstvo sobstvah oli stvarih; a neizviestni oni, koji zlamenuju kakovstvo imenah sobstvah i stvarih na neizviestni način.

U. Kada se upotriebljaju izviestni prilagatelji, a kada neizviestni; zatim, kako izhode oni, a kako ovi u imenitelju jednobroja?

O. Izviestni prilagatelji upotriebljaju se na pitanje: *koj? koja? koje?* a neizviestni na pitanje: *kokov? kakva? kakvo?* Oni izhode u imenitelju jednobroja za mužko pleme na *i*, za žensko na *à*, za sriednje na *ò* oli *è* (s' produženimi samoglasnici *ì*, *à*, *ò*, *è*,) a evi na koigod suglasnik oli na samoglasnik *o* (miesto *l*) za mužko pleme, na *a* za žensko, na *o* oli *e* za sriednje (*a*, *o*, *e*, izgovoraju se na kratko).

U. Kada izhodi prilagatelj za sriednje pleme u imenitelju jednobroja na *e*, a kada na *o*?

O. Prilagatelj izhodi u imenitelju jednobroja na samoglasnik *e* za sriednje pleme, kad neizviestni prilagatelj za mužko pleme izhodi na suglasnik *ć* oli dj (*gj*), n. p. *vruć*, *vruće vrieme*; *ridj*, *ridje lištje*; a inako vazda na *o* (osim slučaja, koj nahodi se doli niže).

A. Prigibanje izviestnih prilagateljah.

1. *Zelen*

Jednohroj.

	Mužko pleme.	Zens. pleme.	Sriednje pleme.
I.	*Zelen-i hrast*,	*zelen-a trava*,	*zelen-o polje*
R.	*Zelen-oga hrasta*,	*zelen-e trave*,	*zelen-oga polja*

D.	*Zelen-omu (om) hrastu,*	*zelen-oj travi,*	*zelen-omu (om) polju*
O.	*Zelen-i hrast,*	*zelen-u travu,*	*zelen-o polje*
Z. o	*Zelen-i hraste,*	*zelen-a travo,*	*zelen-o polje*
M. u	*Zelen-omu (om) hrastu,*	*zelen-oj travi,*	*zelen-omu (om) polju*
D. sa	*Zelen-im (iem) hrastom,*	*zelen-om travom,*	*zelen-im (iem) poljem*

Višebroj.

I.	*Zelen-i hrasti,*	*zelen-e trave,*	*zelen-a polja*
R.	*Zelen-ih (ieh) hrastah,*	*zelen-ih travah,*	*zelen-ih poljah,*
D.	*Zelen-im (iem) hrastom,*	*zelen-im travam,*	*zelen-im poljem*
O.	*Zelen-e hraste,*	*zelen-e trave,*	*zelen-a polja*
Z. o	*Zelen-i hrasti,*	*zelen-e trave,*	*zelen-a polja*
M. u	*Zelen-ih (ieh) hrastih,*	*zelen-ih travah,*	*zelen-ih poljih*
D. sa	*Zelen-imi hrasti,*	*zelen-imi travami,*	*zelen-imi poljimi*

2. *Vruć*

Jednobroj.

	Mužko pleme.	Žensko pleme.	Sriednje pleme.
I.	*Vruć-i čoviek*	*vruć-a ruka*	*vruć-e tielo*
R.	*Vruć-ega čovieka,*	*vruć-e ruke,*	*vruć-ega tiela*
D.	*Vruć-emu čovieku,*	*vruć-oj ruci,*	*vruć-emu tielu*
O.	*Vruće-ga čovieka,*	*vruć-u ruku,*	*vruć-e tielo*
Z. o	*Vruć-i čovieče,*	*vruć-a ruko,*	*vruć-e tielo*
M. u	*Vruć-emu čovieku,*	*vruć-oj ruci,*	*vruće-mu tielu*
D. s'	*Vruć-im čoviekom,*	*vruć-om rukom,*	*vruć-im tielom*

Višebroj.

I.	*Vrući-ljudi,*	*vruć-e ruke,*	*vruć-a tielesa*
R.	*Vruć-ih ljudih,*	*vruć-ih rukah,*	*vruć-ih tielesah*

D.	*Vruć-im (iem) ljudim;*	*vruć-im rukam, vruć-im tielesom*	
O.	*Vruć-e ljude,*	*vruć-e ruke,*	*vruć-a tielesa*
Z. o	*Vruć-i ljudi,*	*vruć-e ruke,*	*vruć-a tielesa*
M. u	*Vruć-ih (ieh) ljudih;*	*vruć-hi rukah,*	*vruć-ih tielesih*
D.sa	*Vruć-imi ljudimi;*	*vruć-imi rukami;*	*vruć-imi tielesi*

U. Što se uvidi po ovih izgledih?

O. Uvidi se po ovih izgledih:

1) da izhod imenitelja jednobroja se promieni u prigibanju prilagatelja *zelen* na sliedeći način, to jest: promieni se

	slovo *i* za muž:	*a* za žen:	*o* za sried: pleme *u*
R.	jedn. » u *oga*	» u *e*	» u *oga*
D. i M.	» » u *omu (om)*	» u *oj*	» u *omu (om)*
O.	» » u *oga* (—)	» u *u*	» u — —
Z.	» » u — —	» u *u*	» u — —
D.	» » u *im (iem)*	» u *im (iem)*	» u *im (iem)*
I.	višeb. » u — —	» u *e*	» u *a*
R.	» » u *ih (ieh)*	» u *ih (ieh)*	» u *ih (ieh)*
D.	» » u *im (iem)*	» u *im (iem)*	» u *im (iem)*
O.	» » u *e*	» u *e*	» u *a*
M.	» » u *ih (ieh)*	» u *ih (ieh)*	» u *ih (ieh)*
D.	» » u *imi (iemi)*	» u *imi (iemi)*	» u *imi (iemi);*

2) da prilagatelji mužkoga i sriednjega plemena imaju jednaki izhod u roditelju, i u datelju jednobroja, naime u roditelju *oga* u datelju *omu (om).*

3) da imenitelj i zvatelj mužkoga plemena izhode u obadvieh brojevih na *i;*

4) da imenitelj i zvatelj ženskoga plemena imaju u jednobroju *a* na svèrsi;

5) da imenitelj, osvaditelj, i zvatelj sriednjega plemena imaju u jednobroju *o,* u višebroju *a;* a isti padeži ženskoga plemena u višebroju *e;*

6) da izhod mužkoga plemena u družtvelju jednobro-

ja, kao takodjer u roditelju, datelju, miestelju, i družtvelju višebroja valja i za sriednje pleme; a u višebroju i za žensko;

7) da u prigibanju prilagatelja *vruć*

a) imenitelj, osvaditelj i zvatelj sriednjega plemena po s' gornjem rečenom pravilu izhode u jednobroju na *e*;

b) roditelj mužkoga i sriedniega plemena u jednobroju izhodi na *ega*, u datelju i miestelju istoga broja na *em (emu)*, i to valja za sve prilagatelje izhodece u imenitelju mužkoga plemena na *ć* ili *dj*, kad su smatrani kao neizviestni prilagatelji;

c) osvaditelj mužkoga plemena u jednobroju ima jednaki izhod kao roditelj istoga broja, i to biva kod svih prilagateljah, kada stoje prid imenima stvarih duševnjenih;

d) u ostalih padanjih izhodi jesu kao u prilagatelju *zelen, zeleni.*

U. Koji prilagatelji osobito prigibaju se kao izviestini prilagatelj *zeleni, zelena, zeleno*?

O. Kao izviestni prilagatelj *zeleni, zelena, zeleno*, prigibaju se i prilagatelji izhodeći na *čki, ji, nji, ni, ski, ški, žki;* n. p. *slavjanski, pasji, kovački, vlaški* i t. d. kao takodjer imena proizhodeća iza prilagateljah sa slovkami *ski, čki, ški* i. t. d. na svèrsi, n. p. Dembinski, Dembinskoga i. t. d.

B. Prigibanje neizviestnih prilagateljah.

1. *Rumen.*

	Mužko pleme,	Žensko pleme.	Sriednje pleme.
I.	*Rumen cviet,*	*rumen-a jabuka,*	*rumen-o lice*
R.	*Rumen-a cvieta,*	*rumen-e jabuke,*	*rumen-a lica*
D.	*Rumen-u cvietu,*	*rumen-i (oj) jabuci,*	*rumen-u licu*
O.	*Rumen cviet,*	*rumen-u jabuku,*	*rumen-o lice*
Z.	*o Rumen cviete,*	*rumen-a jabuko,*	*rumen-o lice*
M.	*u Rumen-u cvietu,*	*rumen-i (oj) jabuci,*	*rumen-u licu*
D.	*s' Rumen-im cvietom,*	*rumen-om jabukom,*	*rumen-im licem*

Višebroj.

I. *Rumen-i cvieti, rumen-e jabuke, rumen-a lica,*
i t. d. (kao *zeleni, zelena, zeleno.*)

2. *Tekuć,*

	Mužko pleme.	Žensko pleme.	Sriednje pleme
I.	*Tekuć konj*	*tekuć-a ovca*	*tekuć-e vrieme*
R.	*Tekuć-a konja*	*tekuć-e ovce*	*tekuć-a vriemena*
D.	*Tekuć-u konju*	*tekuć-i (oj) ovci*	*tekuć-u vriemenu*
O.	*Tekuć-a konja*	*tekuć-u ovcu*	*tekuć-e vrieme*
Z.	o *Tekuć konju*	*tekuć-a ovco*	*tekuć-e vrieme*
M.	u *Tekuć-u konju*	*tekuć-oj ovci*	*tekuć-u vriemenu*
D.	s' *Tekuć-im (iem) konjem*	*tekuć-om ovcom*	*tekuć-im (iem) vriemenom*

Višebroj.

I. *Tekuć-i konji* *tekuć-e ovce* *tekuć-a vriemena*
i t. d. (kao *zelen, vruć*).

U. Kako se različi prigibanje neizviestnih od prigibanja izviestnih prilagateljah?

O. Prigibanje neizviestnih prilagateljah različi se od prigibanja izviestnih u tom, da oni se prigibaju kao imena, izvan što:

1) družtvelj mužkoga i sriednjega plemena jednobroja izhodi na *im* oli *iem*;

roditelj visebroja izhodi na *ih* oli *ieh*
datelj » » na *im* » *iem*
miestelj » » na *imi* za sva tri plemena;

2) datelj ženskoga plemena u jednobroju izhodi takodjer na *oj* mieste: na *i*;

3) imenitelj, zvatelj zveču posvud jednako.

U. Koji dieli govorenja prigibaju se kao neizviestni prilagatelj *rumen*?

O. Prigibaju se kao neizviestni prilagatelj *rumen* vlastita i občinska imena sobstvah mužkoga, oli ženskoga plemena izhodeća na *ov, ova, ev, eva, in, ina;* n. p. Ivanov, Ivanova, Kraljev, Kraljeva; Andriin, Andriina; majčin, majčina; sestrin, sestrina; i. t. d.

U. Što se ima zapaziti kod prilagateljah, koji u imenitelju mužkoga plemena u jednobroju izhode na *al, el, an, ar, ak,* kada imaju dvie oli više slóvakah?

O. Prilagatelji izhodeći kao neizviestni u imenitelju mužkoga plemena jednobroja na *al, el, an, ar, ak,* kad imaju dvie oli više slovakah, izmeću slova *a,* i *e.*

1) u roditelju mužkoga plemena u jednobroju, i u svih druzih padežih obadvieh brojah, osim neizviestnih prilagateljah stojećih prid imenima neduševnjenih stvarih u osvaditelju i u zvatelju jednobroja; *i*

2) u ženskom i sriednjen plemenu, n. p. *obal* (obao) roditelj *obla, obloga; divan,* roditelj *divnoga; dobar,* žen. plem. *dobra; sladak,* sried. plem. *sladko,* i t. d.

U. Šlo valja biliežiti kod prilagateljah izhodećih u imenitelju mužkoga plemena u jednobroju na suglasnik *g, h, k?*

O. Prilagatelji izhodeći u imenitelju mužkoga plemena u jednobroju na suglasnik *g, h, k,* obično promiene prid slovom *i* u višebroju *g* u *z, k* u *c, h* u *s;* n. p. *ubog, ubozi, ubozih; sladak, sladci, sladcih; plah, plasi, plàsih,* i t. d.

Stupaj.

§. 18

U. Koliko stupajah imaju prilagatelji?

O. Prilagatelji imaju tri stupaja, to jest: *stavni* oli *pèrvi, sravniteljni* oli *drugi, privozhodni* oli *treći* stupaj.

U. Što je stavni oli pèrvi stupaj prilagateljah?

O. Kad se dava vlastitosti sobstvom oli stvarim bez prilikovanja s' druziem sobstvima oli stvarima, reče se, da prilagatelj stoi u stavnom oli pèrvom stupaju, n. p. *pomnjivi učenik, pomnjiva učenica, pomnjivo dietc.*

U. Što je sravniteljni oli drugi stupaj?

O. Kad se dava vlastitost jednomu sobstvu oli jednoj stvari u višjom stupaju nego druziem sobstvom oli stvarim, tada se reče, da prilagatelj nahodi se u sravniteljnom oli drugom stupaju, n. p. Frano jest *pomnjivii* nego Antun (to jest više pomnjivi nego Antun).

U. Kada se nahodi prilagatelj u privozhodnom oli trećem stupaju?

O. Kad se dava vlastitost jednomu sobstvu oli jednoj stvari u najvišjom stupaju medju svimi druzimi priličnimi sobstvima oli stvarima, reče se, da prilagatelj nahodi se u privozhodnom oli trećem stupaju; n. p. ovi učenik jest *najpomnjiv*, oli jest *pripomnjiv* (to jest medju svimi druzimi učenici)

U. Kako se sliči sravniteljni oli drugi prilagateljni stupaj?

O. Za sličiti sravniteljni oli drugi stupaj prilagateljah, dodava se izhođu izviestnoga prilagatelja u imenitelju *i* za mužko, *a* za žensko, *e* za sriednje pleme; n. p. *pomnjiv, pomnjivi, pomnjivii, pomnjivia, pomnivii.*

U. Imali kojegod iznimke u obziru sličenja sravniteljnoga oli drugoga stupaja?

O. Ima, i to kako sliedi:

1) Ako *neizviestni* prilagatelji jednobroja izhode u imenitelju *mužkoga* plemena na *d* oli *t*, upotrieblja se na svèrsi sravniteljnoga stupaja *ji, ja, je*, n. p. *mlad*, sravnitelj, *mladji, mladja mladje*; *ljut, ljutji, ljutja, ljutje* i t. d,

2) Neizviestni prilagatelji, izhodeći na *g, h, k, z*, imaju na svèrsi sravniteljnoga stupaja *ji, ja, je*, i osim toga promiene *g* i *z* u *ž*, *h* u *š*, *k* u *č*: n. p.

drag	sravnit. —	*dražji,*	*dražja,*	*dražje*
gluh	»	*glušji,*	*glušja,*	*glušje*
jak	»	*jačji,*	*jačja,*	*jačje*
bèrz	»	*bèržji,*	*bèržja,*	*bèržje*

3) Prilagatelji, koji *kao neizviesteni* izhode na *ak*, ek, ok, i prid ovim slovkami imaju, *b, l, n*, gube ove slovke u drugom stupaju, i primaju na svèrsi *lji, lja, lje*, n. p.

tanak	sravnit.	*tanji,*	*tanja,*	*tanje*
dalek	»	*dalji,*	*dalja,*	*dalje*
dubok	»	*dublji,*	*dublja,*	*dublje.*

Nu ako imaju prid slovkami *ak, ek, ok,* slovo *d* oli *t,* izhode na *dji, dja, dje, tji, tja, tje,* u istomu stupaju; n. p.

sladak	sravnit.	*slađji,*	*sladja*	*sladje.*
kratak	»	*kratji,*	*kratja*	*kratje.*

Napokon, ako imaju prid rečenim slovkami *g, s* oli *z,* izhode takodjer na *ji, ja, je,* i promiene osim toga *s* u *š, g* i *z* u *ž,* n. p.

visok	sravnit.	*višji,*	*višja,*	*višje*
lagak	»	*lažji,*	*lažja,*	*lažje* i t. d

4) *Dobar*	ima	u	drugom stupaju	*bolji*
zao (zal)	»	»	»	*gori*
velik	»	»	»	*veći*
mao (mal)	»	»	»	*manji*
mek	»	»	»	*mekši*
liep	»	»	»	*liepši*
lak	»	»	»	*lakši*

U. Kako se sliči privozhodni stupaj?

O. Za sličiti točno privozhodni stupaj, trieba jest, da se vidi činili se kojegod prilikovanje oli ne čini se, medju primiernim vlastitostima sobstvah oli stvarih.

U pérvom slučaju pridstavlja se slovka *naj* prilagatelju *sravniteljnoga* stupaja, a u drugom *pre* (*pri*), oli takodjer rieči *vele, vèrlo, jako* prilagatelju *pèrvoga* stupaja, (bez da bi ove rieči bile sjedinjene s' istim prilagateljem, kako se čini u pèrvom slučaju); n. p. *zdrav,* sravnit. *zdravii,* privoz. *najzdravii, prizdravii, vele, verlo, jako zdravi.*

U. Kako se prigibaju prilagatelji drugoga i trećega stupaja?

O. Prilagatelji drugoga i trećega stupaja prigibaju se kao

gori prigibani prilagatelji *vruć* i *tekuć*, nu ipak prilagatelji trećega stupaja samo kada imaju prid sobom slovku *naj*, pokli drugačie prigibaju se kao prilagatelji *zelen* i *rumen*.

DIO III.

§. 19

Brojorieči.

(imena brojna)

U. Koj dio govorenja jest brojorieč?
O. Brojorieč jest oni dio govorenja, koji kaže količinu sobstvah i stvarih.
U. Kako se diele brojorieči?
O. Brojorieči diele se u brojorieči *izviestne* i *neizviestna*.
U. Koje su brojorieči *izviestne*, i koje *neizviestne*?
O. Brojorieči *izviestne* jesu one, koje kažu točno kolikoću oli broj sobstvah, oli stvarih; n. p. *jedan prozor; četiri klobuka; šest knjigah*, i. t. d. A *neizviestne* jesu one, koje kažu količinu sobstvah i stvarih, bez da bi točno bilieżile njihov istiniti broj n. p. *niekolici*, *mnozi*, *svi*, *malo*, *puno*, i t. d.
U. Kako se diele izviestne brojorieči?
O. I zviestne brojorieči diele se u brojorieči *osnovne*, *samostojne*, oli *dieljive*, *redne*, *umnožne* i *prislovne*.
U. Koje se zovu brojorieči *osnovne?*
O. Brojorieči *osnovne* zovu se one, koje se upotriebljaju na upitanje *koliko?* n. p. *jedan*, *dva*, *tri*, *četiri*, *pet*, *šest*, *sedam*, *osam*, *devet*, *deset*, *jedanest*, *dvanest*, *dvadeset*, *trideset*, *pedeset i jedan*, *sedandeset*, *osandeset*, *stotina*, *dviesta*, *triesta*, i t. d.
U. Koje su brojorieči *samostojne* oli *dieljive?*
O. Brojorieči *samostojne* oli *dieljive* zovu se one, koje kažu dieljenje sobstvah i stvari, i koje se upotriebljaju kao imena n. p. *dvoje*, *dvoica*; *troje*, *troica*; *četvero*, *četverica*; *petero*, *peterica*; *šestero* i t. d.

U. Koje su brojorieči *redne?*

O. Brojorieči *redne* jesu one, koje se upotriebljaju na upitanje: *koj? koja? koje?* n. p. *pèrvi, drugi, treći, četvèrti, peti, šesti, sedmi, osmi, deveti, deseti, jedanaesti, dvanesti, dvie sto i peti*, i druge, koje nakon *četiri* proizhode iz brojoriečih osnovnih sriedstvom slova *i*, koje primaju na svèrsi.

U. Koje su brojorieči *umnožne?*

O. Brojorieči *umnožne* jesu one, s' kojem se odgovara na upitanje: *koliko struk? koliko verstah?* n. p. *jedanvèrstan, jednostruk, dvostruk, dvovèrstan, trostruk, trovèrstan, četverostruk, četverovèrstan* i t. d.; i proizhode stranom iz brojoriečih osnovnih (to jest do trećega broja), stranom iz brojoriečih samostavnih oli dieljivih, baš kako se vidi u istih izgledih.

U. Koje su brojorieči *prislovne?*

O. *Prislovne* brojorieči jesu one, koje se upotriebljaju na upitanje: *koliko putah? koi put? (koi krat)?* n. p. *jedan put, jedan krat* (jednom, jednoč) *dva, tri, četiri, put* (puta), *drugi, treći četvarti put*, (krat), *drugom, trećom, četvèrtom*, i t. d.

U. Kako se prigibaju brojorieči *osnovne?*

O. Brojorieč *osnovna jedan* prigiba se kao prilagatelji *zelen*, i *rumen; dva* i *oba* (*obadva*) za mužko i sriednje, *dvie, obie* (*obadvie*) za žensko pleme, prigibaju se kako sliedi:

a. *Dva*

	Muž. plem.	Ženska. plem.	Sried. plem.
Im: Osv: Zv:	*dva (muža)*,	*dvie (žene)*,	*dva (bèrda)*
Rod: Miest:	*dvieh (ih)*,	*dvieh (ih)*,	*dvieh (ih)*
Dat:	*dviem (dvim)*,	*dviem (im)*,	*dvie (ih)*
Družt:	*dviemi (imi)*,	*dviem (im)*,	*dviemi (imi)*

b. *oba* (*obadva*)

Im: Osv: Zv:	*oba (duba)*,	*obe (grane)*,	*oba (zèrna)*
Rod: Miost:	*obieh (ih)*,	*obieh (ih)*,	*obieh (ih)*

Dat:	*obiem (im)*,	*obiem (im)*,	*obiem (im)*
Družt:	*obiemi (imi)*,	*obiemi (imi)*,	*obiemi (imi)*

Tako se prigibaju obično i *tri* i *četiri*, nu ipak samo u rod: miest: družt:; i primaju u rod: i miest: slovku *ih*, u dat: *im*, u družt: *imi*. Druge osnovne brojorieći jesu neprigibive.

U. Koju osobitost zapazi se kod prigibanja brojorieči *dva*, i *oba*, (*obadva*)?

O. Kod prigibanja brojorieči *dva*, *oba*, (*obadva*) zapazi se, da imena, prid kojem se upotriebljaju, stoje u roditelju jednobroja, i to bez obzira na padež, u komu se nahode.

U. U koj padež se stavljaju imena upotriebljena nakon ostalih brojoriečih osnovnih?

O. Nakon *tri*, *i četiri* stavljaju se imena takodjer u *roditelj jednobroja*, a nakon ostalih brojoriečih osnovnih u roditelj višebroja, (osim rieči *gospoda*, *braća*, i *dieca*, koja imaju doduše razum višebroja, a padanja samo jednobroja), n. p. tri stana, četiri vrata, pet stanah, šest vratah i t. d.

U. Kako se prigibaju brojorieći samostojne oli dieljive?

O. Brojorieči samostojne oli dieljive *dvojca*, *trojca* i. t. d. prigibaju se kao imena drugoga prigibanja *žena*; a ostala običaino na sliedeći načiu:

Imen:	*Dvoje*	*troje*,	*četvero*
Rod:	*dvoga*,	*troga*,	*četveroga*
Dat:	*dvoma*,	*troima*,	*četverima*
Osv:	*dvoje*,	*troje*,	*četvero*
Z. o	*dvoje*,	*troje*,	*četvero*
M. u	*dvoma*,	*troima*,	*četverima*
D. sa	*dvoma*,	*troima*,	*četverima*

U. Kako se prigibaju *redne*, *umnožne* i *prislovne* brojorieči.

O. *Redne i umnožne* brojorieči prigibaju se kao prilagatelji *zelen* i *rumen*. Brojorieči *prislovne* jesu neprigibljive (o *neizviestnih radi se* na drugom miestu).

DIO IV.

§. 20

O Zaimenu.

U. Što se zove *zaime?*

O. *Zaime* zove se ona besieda, kojom se služimo u govorenju oli pisanju miesto imenah i mnogo putah miesto istih cielih izrekah (to jest sadruženjah riečji, koje imaju svèršen razum) za ukloniti često, i neugodno njihovo opetovanje, n. p. miesto da bi se reklo: *učionica jest mnogo koristna dieci, jerbo učionica providja dieci potriebne nauke* — reče se skladno glasnie: *učionica jest mnogo korisna dieci, jerbo, ona providja njim potriebne nauke.* — Rieči *ona* i *njim* u ovom slučaju stoje na miesto imenah samostavnih *učionica* i *dieci.*

U. U koliko vèrstah razdieljuju se zaimena?

O. Zaimena razdieljuju se u šest vèrstah, to jest: u *sobstvena, prisvojajuća, pokazajuća, pitajuća, odnosna,* i *neizviestna* oli *neopredieljenoma* zaimena.

U. Koje zaime zove se *sobstveno*?

O. Zaime *sobstveno* zove se ono, koje se upotriebljа miesto imena onoga sobstva, koje govori, s' kojim se govori, oli od koga se govori. Ona uznosi se u ostalom ne samo na posebna sobstva, nego i na imena živuća i neživuća stvarih.

U. Koja su *sobstvena* zaimena?

O. *Sobstvena* zaimena jesu:

U jednobroju; *ja, ti, on, ona, ono, sebe* (se);
u višebroju: *mi, vi, oni, one, ona,* — —

U. Koliko imaju sobstvah zaimena?

O. Zaimena imaju tri sobstva kao i u druzih jezicih, to jest:
u jednobroju: *ja* za pèrvo, *ti* za drugo, *on, ona, ono* za treće sobstvo,
u višebroju: *mi* za pèrvo, *vi* za drugo, *oni, one, ona* za treće sobstvo.

S obstveno zaime *sebe* (*se*) upotrieblja se za sva tri sobstva, i to kad zaime sobstveno se odnosi na imenitelj jedne izreke, bi on mužkoga, ženskoga oli srieda-jega plemena, toliko u jednobroju, koliko u višebroju. Ovo zaime zove se *povratno* (t. j. dielujuće samo na sebe).

U. Kako se prigibaju sobstvena zaimena?

O. Sobstvena zaimena prigibaju se na sliedeći način.

Zaime *ja*.

	Jednobroj.	Višebroj.
I.	*Ja*	*Mi*
R.	*Mene ali me*	*Nas*
D.	*Meni » mi*	*Nami, ali nam*
O.	*Mene » me*	*Nas*
Z.		
M.	*u Meni*	*u Nas*
D.	*sa mnom*	*s' Nami*

Zaime *ti*.

	Jednobroj.	Višebroj.
I.	*Ti*	*Vi*
R.	*Tebe, ali te*	*Vas*
D.	*Tebi » ti*	*Vami ali vam*
O.	*Tebe » te*	*Vas*
Z.	*o Ti!*	*o Vi!*
M.	*u Tebi*	*u Vas*
D.	*s' Tobom*	*s Vami, vama*

Zaime *on, ona, ono*.

Jednobroi

	Muž.	Žens.	Sried.
I.	*On*	*Ona*	*Ono*

R.	*Njega ali ga*	*Nje ali je*	*Njega ali ga*
D.	*Njemu » mu*	*Njoj » joj*	*Njemu » mu*
O.	*Njega » ga*	*Nju » ju*	*Njega » ga*
Z.			
M.	*u Njemu*	*u Njoj*	*u Njemu*
D.	*s njim ali njime*	*s Njom » s' njome*	*s' njim » njime*

Višebroj.

	Muž.	Žens.	Sried.
I.	*Oni,*	*one,*	*ona,*
R.	*Njih ali ih*		
D.	*Njim, » njima, im*		
O.	*Nje » nji, ih*	*Za sva tri plemena.*	
Z.			
M.	*u Njih*		
D.	*s' Njimi*		

Zaime sebe (*u*).

	Jednobroj.	Višebroj.
I.	*Nes'aje*	
R.	*Sebe ali se*	
D.	*Sebi » si*	
O.	*Sebe » se*	*Kako u jednobroju.*
Z.		
M.	*u Sebi*	
D.	*sa Sobom*	

U. Koje zaime zove se *prisvojajuće?*

O. *Prisvojajuća* zaimena zovu se ona, koja zlamenuju vlastitost oli posiedovanje, i kažu, čigova je stvar, o kojoj se govori; i ova jesu: *moj, moja, moje; tvoj, tvoja, tvoje, naš, naša, naše, vaš, vaša, vaše, njegov, njegova, njegovo; njezin, njezina, njezino; njihov, njihova, njihovo; svoj, svoja, svoje.*

U. Kako se prigibaju ova zaimena?

O. Ova zaimena prigibaju se kao izviestni prilagatelj *vruć*, r. p.

Jednobroj.

	Muž.	Žens.	Sired.
I.	*Moj*	*moja*	*moje*
R.	*Mojega ali moga*	*moje*	*moga*
D.	*Mojemu » momu*	*mojoj*	*momu*
O.	*Mojega » moga*	*moju*	*moje*
Z.	*o Moj!*	*moja!*	*moje!*
M.	*u Majemu*	*u mojoj*	*u mojem*
D.	*s Mojim*	*s mojom*	*s' mojim*

Višebroj.

I.	*Moji*	*moje*	*moja*
R.	*Mojih*	*mojih*	*mojih*
D.	*Mojim*	*mojima*	*mojim*
O.	*Moje*	*moje*	*moja*
Z.	*Moji!*	*moje!*	*moja!*
M.	*u Mojih*	*mojih*	*mojih*
D.	*s' Mojim*	*s' mojima*	*s mojim*

U. Na koj inaki način izgovaraju se *prisvojajuća* zaimena, *moj, tvoj, svoj* u roditelju i datelju jednobroja za *muško* i *srednje* pleme?

O. Prisvojajuća zaimena *moj, tvoj, svoj*, skratjaju se u rečenik padanjih kako sliedi:
Rod: *moga, tvoga, svoga.*
Dat: *momu (mom) tvomu (tvom) svomu (svom).*

U. Kako se upotrieblja *prisvojajuće* zaime *svoj?*

O. Prisvojajuće zaime *svoj* upotrieblja se svaki put, kad kojegod prisvojajuće zaime se odnosi na imenitelj jedne iste izreke, u kojoj se ovi imenitelj nahodi (bi on u jednobroju oli u višebroju); n. p. *ja sam, ti si, on je, mi smo, vi ste, oni su svoju kuću vidieli:* (premda mnogo žiteljah primorja, a osobito u Dalmacii, upotrieblja-ju prisvojajuća zaimena i u ovomu slučaju kako sliedi: *ja sam moju, ti si tvoju, on je svoju, mi smo našu, vi ste vašu kuću vidieli*).

U. Što se ima bilježiti, na koliko se tiče *osvaditelja* mužkoga plemena stojećega u jednobroju?

O. Što se tiče *osvaditelja* mužkoga plemena stojećega u jednobroju, valja vidiet, jeli ime, prid kojim stoi, prisvojajuće zaime stvar živuća oli neživuća. U pèrvom slučaju *osvaditelj* ima jednak izhod kao *roditelj*; a u drugom jednak ima izhod kao *imenitelj*. Ovo valja i za druga zaimena, osim sobstvenih, kod kojih *osvaditelj* svegier izhodi kao *roditelj*.

U. Koja zovu se zaimena *pokazajuća?*

O. Zovu se zaimena *pokazajuća* ona, koja upravno kažu sobstvo oli stvar, o kojem oli o kojoj se govori; i ona jesu: *ovi, ova, ovo; taj, ta, to; oni, ona, ono, isti, ista, isto.*

U. Kako se prigibaju pokazajuća zaimena?

O. Pokazajuća zaimena prigibaju se kao izviestni prilagatelj *zdravi*, n. p.

Jednobroj.

	Muž.	Žens.	Sried.
I.	*Taj ali ti*	*ta,*	*to,*
R.	*Toga » tega*	*te,*	*toga,*
D.	*Tomu » temu*	*toj,*	*tomu,*
O.	*Taj (toga)*	*tu,*	*to,*
M.	*u Tomu (tom)*	*toj,*	*tomu (tom)*
D.	*s' Tim*	*tom,*	*tim*

Višebroj.

I.	*Ti*	*te,*	*ta,*
R.	*Tih (tieh)*	*zu sva tri plemena*	
D.	*Tim (tiem)*		
O.	*Te*	*te,*	*ta,*
M.	*u Tih (tieh)*	*za sva tri plemena.*	
D.	*s' Tim (tiem)*		

U. Koju osobitost ima se zabilježiti kod pokazajućih zaimenah?

P. Kod pokažajućih zaimenah ima se biliežiti tu osobitost, da niekoji Slavjani prilagaju slovko *zi* nakon izhoda *i*; n. p. mieŝto *ovi, ovim, ti, tim, oni, onim*, i t. d. oni reku: *ovizi, ovizim; tizi, tizim, onizi, onizim;* i t. d.

U. Koja zovu se pitajuća zaimena?

O. Pitajuća zaimena zovu se ona, kojim se služimo za štogod izkušati, oli umieti, oli izpitati; i ovi jesu: *što? (šta)? čiji, čija, čije? čigov, čigova, čigovo? koji, koja, koje? kakov. kakva, kakvo?* i t. d.

U. Kako se prigibaju pokazajuća zaimena?

O. Pokazajuća zaimena *čiji* (oli *čii, čij*), i *koj* prigibaju se kao izviestni prilagatelj *vruć; a čigov, i kakov*, kao neizviestni prilagatelj *zdrav; tko, što (šta)*, koja upotriebljamo *za oba broja*, prigibaju se kako sliedi.

I.	*Tko* (izreci *ko*)	*što (sta)*
R.	*Koga*	*čega (česa)*
D.	*Komu*	*čemu*
O.	*Koga*	*što? šta)*
M.	*u Komu*	*u čemu*
D.	*s' Kim (kiem, kima),*	*s' čim (čiem, čima),*

U. Koja zaimena zovu se odnosna?

O. *Odnosna* zovu se ona zaimena, koja se odnose na pridhodeća imena sobstvah, oli stvarih, kao takodjer na pokazajuća zaimena.

U. Koja su odnosna zaimena i kako se prigibaju?

O. Odnosna zaimena jesu: *koj, koja, koje; tko, što*, i prigibaju se kao pokazajuća zaimena, koja zveču jednako kao ova odnosna.

U. Koja zaimena zovu se *neižviestna*?

O. *Neižviestna* zovu se ona zaimena, koja stvar ili sobstvo občinsko i neodredjeno prikažuju, i ove vèrste jesu n. p. *nieki, a, o; svaki, a, o; niekoj, niekoja, niekoje, kojgod, kojagod, štogod, svašto, niesto, vas, jedan, nijedan i. t. d.*

U. Kako se prigiboju ova zaimena?

O. Ova neizviestna zaimena, koja su sastavljena s' odnosnim zaimenima, prigibaju se kao ova ista odnosna zaimena,

nu ipak slovke, s' kojema su sastavljena, ostaju neprìgibane. *Druga* neizviestna zaimena prigibaju se kao prilagatelji.

DIO V.

O Glagoljih oli vriemonoriečih u obćeno.

§. 21.

U. Što su glagolji oli vriemenorieči?
O. Glagolji oli vriemenorieči jesu besiede, koje kažu, što osobe oli stvari, o kojih se govori, same čine, što na nijh oli njim čine druge osobe i stvari, oli u kojem stanju one se nahode; one izglasuju takodjer i vrieme, u koje sve to biva, n. p. ja pišem; ona jest hvaljena od mene, i od moga otca; brat spava.
U. Kako se diele glagolji u sèrbsko-slavjanskom jeziku?
O. Glagolji u sèrbrko-slavjanskom jeziku diele se u glagolje *minuće* i *trajuće*.
U. Koji glagolji zovu se *minući*, a koji *trajući*?
O. *Minući* zovu se oni glagolji, koji kažu, da jedno činjenje oli zgodjenje trai samo jedan čas, to jest, da pristaje, tek što je počelo. A glagolji *trajući* zovu se oni, koji kažu, da činjenje oli zgodjenje trai kao neizvèršeno n. p. ja *dam*, ja *dajem*, vi *kupite* vi *kupujete*, i. t. d.
U. Na koje stvari valja imati obzir kod glagoljah?
O. Kod glagoljah valja imati obzir ne šest stvarji, to jest: na sliku, na broj, na sobstvo, na vrieme, na način, i na sklonjenje.

O Sliki.

§. 22.

U. Koliko slikah imaju glagolji?
O. Glagolji imaju dvie slike, i ove jesu: *činećа i tèrpeča* slika.
U. Koja zove se slika *činećа*, i koja *tèrpeća*?

O. Reče se, da glagolj stoi u činećoj sliki, kad sobstvo oli stvar, o kojoj se govori, sama štogod čini oli dieluje, n. p. *ja pisem knjigu, pas progonja zeca*, i t. d. — a da stoi u tèrpećoj sliki, kad ovom sobstvu ili ovoj stvari jest činjeno štogod od druzih, n. p. *knjga jest pisana od mene, zec jest progonjen od psa* i t. d.

U. Imajuli svi glagolji tèrpeću sliku?

O. Ne svi, erbo niekoji po njihovoj naravi ne mogu se upotriebljati u tèrpećoj sliki, n. p. *umrieti, siedsti, cvati*, i. t. d.

U. Kako se zovu oni glagolji, koji se ne upotriebljaju u tèrpećoj sliki?

O. Oni glagolji, koji se ne upotriebljaju u tèrpećoj sliki, zovu se glagolji *sriednji.*

O Broju.

§. 23.

U. Koliko brojah imaju glagolji?

O. Glagolji imaju dva broja, to jest: jednobroj, i višebroj.

U. Kad će biti glagolj u jednobroju?

O. Glagolj biti će u jednobroju, kad se odnosi na kojgod imenitelj (bio ovi ime, ili zaime) jednobroja n. p. *Petar piše; ja pišem.*

U. Kad će biti glagolj u višebroju?

O. Glagolj biti će u višebroju, kad se odnosi na kojgod imenitelj višebroja (bio ovi ime oli zaime), n. p. *momci pišu; mi štiemo; oni hode* i. t. d.

O Sobstvu.

§. 24.

U. Koliko sobstvah imaju glagolji?

O. Glagolji imaju tri sobstva u svakomu broju.

U. Koja su sobstva u jednobroju, a koja u višebroju?

O. Pèrvo sobstvo jednobroja zove se *ja*, drugo *ti*, treće *on, ona, ono*, (oli jedno ikakvo ime miesto trećega sob-

stva) n. p. *ja ljubim ti želiš, on (otac) piše.* A sobstva višebroja jesu sliedeća: pèrvo *mi*, drugo *vi*, treće *oni, one, ona;* oli imena višebroja n. p. *mi pišemo, vi pišete, one (sestre) pišu* i. t. d.

O Vriemenu.

§. 25.

U. Koliko vriemenah imaju glagolji u sèrbsko-ilirskom jeziku?

O. Vriemenah, u koja se štogod čini oli zgodi, po pameti neima više nego samo tri, t. j. *sadašnje, prošasto, i buduće.*

U. Osim rečenih neimali druzih vriemenah?

O. Prošasto vrieme dieli se u četiri vriemena, naime: u nesvèršeno prošasto, davno prošasto, bližno prošasto, i najdavnie prošasto; imajih dakle skupno šest.

U. Kad se služimo ovim vriemenima?

O. Služimo se vriemenom.

a) *sádašnjim,* kad glagolj kaže, da se štogod čini oli zgodi u vrieme, u koje govorimo oli pišemo. n. p. *ja imam, orem, ljubim;*

b) *neizvièrseno prošastim,* kad glagolj kaže, da jedno činjenje oli zgodjenje nije još svièršeno, oli da još trai, čim kojegod drugo počimje, n. p. *ja spavah, kad je on došao;*

c) *davno prošastim,* kad glagolj kaže, da se je davno, oli na vrieme neizvièstno štogod činilo oli zgodilo, n. p. *imasmo puno muke;*

d) *bližno prošastim,* kad glagolj kaže, da se je štogod činilo oli zgodilo pried kratkim oli bližnim i izviestnim vriemenom, n. p. *ja sam imao;*

e) *najdavnie prošastim,* kad glagolj kaže, da se je jedno činjenje oli zgodjenje davno prie svièršilo, nego što kaže glagolj u vriemenu prošastom nesvièršenom, n. p. *ja bih pisao;*

g) *budućim,* kad glagolj kaže, da će se štogod činiti oli zgoditi poslie vriemena, u koje se govori, n. p. *ja ću se sutra vratit kući.*

O Načinih.

§. 26.

U. Koliko načinah imaju glagolji u sèrbsko-ilirskom jeziku?
O. U sèrbsko-ilirskom jeziku glagolji imaju četiri načina, i ovi jesu: *kazajući, zapoviedajući, vezajući oli uvietni, i neizviestni.*
U. Kad će biti glagolj u kazajućem načinu?
O. Biti će glagolj u kazajućem načinu, kad prosto, odlučno i izviestno izgovara, što dieluje oli u kojem stališu se nahodi kojegod sobstvo oli kojagod stvar, n. p. *štiem, pisao sam, pisati ću*, i. t. d.
U. Kad će biti glagolj u zapoviedajućem načinu?
O. Biti će glagolj u zapoviedajućem načinu, kad kaže zapovied, pripovied, i prošnju oli uspomenu, n. p. *piši, radi, uči, budi dobar* i. t. d.
U. Kad će bit glagolj u vezajućem načinu?
O. Biti će glagolj u vezajućem načinu, kad se izgovara s' njim štogod kao neizviestno oli pod kojemgod uvietom, n. p. *Ako bi ja imao kad, pisao bi knjigu.*
U. Napokon kad će bit glagolj u neizviestnom načinu?
O. Biti će napokon glagolj u neizviestnom načinu, kad izgovara štogod neizviestno, bez opredieljenja kojegagod sobstva, nu ipak s' opredliejenjem vriemena, dielovanja oli kojegagod zgodjenja, n. p. *pisati, morati, ljubiti, imati, orati*, i. t. d.
U. Nu što se smatra još kao nieki način glagoljah?
O. Kao nieki način glagoljah smatra se takodjer
a) *Pričastje*, koje ima četiri vèrste izhodah, i ovi jesu: *ć* (*ći*), *o* (*ao*), *vši*, i *n* oli *t*: *ć* (*ći*) za sadašnje vrieme čineće slike; n. p. *imajuć* (*imajući*); *o* (*ao*), *vši* za prošasto vrieme, nu ipak s' tom razlikom, da pričastje izhodeće na *o* (*ao*) upotriebljа se neprilagateljno u prošastih vriemenah čineće slike s' glaholjem *biti*, n. p. ja sam vidio, imao, i. t. d; a da ono izhodeće na *vši* upotriebljа i sklanja se prilagateljno oli kao prilagatelj, n. p. *bivši, ljubivši.* i. t. d; *n* oli *t* za sva vriemena tèrpeće slike; n. p. *ja sam gledan, on jest bio prignut* i. t. d.

b) *Namiestna rieč*, to jest jedan skratjeni i nepromienjivi način govorenje oli složenja riečih u jedno govorenje.

Ovi način izhodi u sadašjem vriemenu na *ć* (po niekih na *ći*), a u prošastomu na *vši* (po niekih na *v*), n. p. *Antun videć* (videći) *mene*, *približa se* (miesto: Antun približa se, kad vidi mene); *Antun vidivši mene*, *biaše pobiegnuo* (miesto: Antun biaše pobiegnuo, kad je mene vidio) i. t. d.

U. Kako se može još inačie sličiti namiestna rieč prošastoga vriemena?

O. Namiestna rieč prošastoga vriemena može se još sličiti sriedstvom rieči *budući* (*budući*), to jest sadašnjega pričastja glagolja *biti*, i pričastja prošastoga vriemena čineće slike, oli riečom *da* prid glagoljem; dakle riet će se: *Antun budući* (budući) *vidio*, *oli budući da je vidio mene*, *biaše pobiegnuo*; (miesto. Antun *vidivši* i. t. d).

U. Jeli trieba, da i miesto sadašnjega vriemena neizviestnoga načina se služimo riečcom *da* pried glagoljem?

O. Jest, osobito nakon glagolja *hotieti*; n. p. *hoću da pišem*, *hoćemo da se vratimo* i. t. d. (a ne: *hoću pisat*, *hoćemo se vratit*; erbo ovo bi bilo govorenje budućega vriemena).

U. Jesuli upotriebljiva gori rečena vriemena glagoljah u svakom načinu?

O. Nijesu: ona vriemena, o kojih smo govorili gori, upotriebljiva jesu sva samo u kazajućem načinu, u vežućemu ima jih samo pet, premda u ovom nieka vriemena zveču gotovo kao u kazajućem načinu.

U. A koliko vriemenah imaju ostali načini?

O. Zapoviedajući način, kao takodjer pričastje ćineće slike i namiestna rieč, ima jih dva, to jest, *sadašnje* i *prošasto*; neizviestni način i pričastje za tèrpeću sliku ima samo jedno vrieme.

O Sklonjenju.

§. 27.

U. Što zlamenje sklanjati glogolj?

O. Sklanjati glagolje zlamenuje promieniti glagolje tako, da sriedstvom ovoga promienjenja na njeh se točno bilježi slika, broj, sobstvo, vrieme i način.

U. Koliko vèrstah sklonjenja imaju glanolji?

O. Glagolji imaju tri vèrste sklonjenja.

U. Kako se pozna, na koju vèrstu spada jedan glagolj?

O. Pozna se, na koju vèrstu sklonjenja spada jedan glagolj, kroz izhod pèrvoga sobstva jednobroja u sadašnjem vriemenu kazajućega načina čineće slike.

U. Kako izhodi pèrvo sobstvo jednobroja u sadašnjem vremenu kazajućega načina u činećoj sliki za svaku vèrstu sklonjenja?

O. Pèrvo sobstvo jednobroja u sadašnjem vriemenu kazajućega načina i čineće slike izhodi za pèrvu vèrstu sklonjenja na *am*, n. p. *ja imam;* za drugu na *em*, n. p. *ja orem*, za treću na *im*, n. p. *ja ćutim.*

U. Koji glagolji sklanjaju se u ovoj slovici kao izgledi?

O. U ovoj slovici sklanjaju se kao izgledi glagolji *gledati* za pèrvu vèrstu sklonjenja; *griati* za drugu; *učiti* za treću.

U. Sklanjajuli se jednako svi glagolj spadajući na jednu oli na drugu rečenih vèrstah sklonjenja?

O. Ne sklanjaju se svi jednako; erbo nieki glagolji sklanjaju se nieŝto drugačie nego spomenuta tri izgleda, i nazivaju se zato *neredljivi* glagolji, medju kojimi jesu osobito i glagolji *biti* i *hotieti;* čim oni glagolji, koji se najvećom stranom sklanjaju po ovih izgledih, zvani su *redljivi.*

U. Kako se zovu takodjer inako rečena dva neredljiva glagolja *biti* i *hotieti?*

O. Rečena dva glagolja *biti* i *hotieti* zovu se takodjer *pomoćni glagolji*, erbo u niekih vriemenih služimo se njima za moci sklanjati druge glagolje. U ostalom obadva pomagaju se i medjusobom na jednaki način u sklanjanju, i to tako, da ni jedan ni drugi ne može se sklanjati, bez da bi se medjusobom upotriebljali u rečenih vriemenih; n. p. *ja sam hotio, on će biti dobar* i. t. d.

U. U kojih vriemenih upotriebljamo glagolja *biti* i *hotieti* kao pomoćne?

O. 1. Pomoćni glagolj *biti s' neprilagateljnim pričastjem* prošastoga vriemena čineće slike upotriebljamo u vriemenu
a) bližno prašastom,
b) najdavnie prošastom, i
c) budućem vežućega načina; a
2. pomoćni glagolj *hotieti* u budućem vriemenu kazajućega načina. Za to trieba je, da se ovdie najprie sklone spomenuta dva glagolja.

I. SKLONJENJE

pomoćnogo glagolja biti.

A. Neizvieštni način

Sadašnje vrieme

Biti (bit).

B. Kazajući način *C. Vežući način.*

1. *Sadašnje vrieme*

Jednobroj.

Ja	jesam oli sam	Da sam oli	budem ja
Ti	jesi » si	Da si »	budeš ti
On, a, o	jest » je	Da je »	bude on, a, o

Višebroj.

Mi	jesmo o'i smo	Da smo oli	budemo mi
Vi	jeste » ste	Da ste »	budete vi
Oni, e, a	jesu » su	Da su »	budu oni, e, a

2. *Nesvèršeno prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja biàh	Da bih ja)	
Ti biàše	Da bi ti)	bio, bila, bilo
On, a, o biàše	Da bi on, e, a)	

Višebroj.

Mi biahomo, biasmo	Da bismo (bi) mi)	
Vi biahote, biaste	Da biste (bi) vi)	bili e, a
Oni, e, a biahu	Da bi oni, e, a)	

3. *Davno prošasto vrieme*

Jednobroj.

Ja bih		
Ti bi		
On, a, o bi		
	Višebroj.	nestaje
Mi bismo		
Vi biste		
Oni, e, a biše		

4. *Bližno prošasto vrieme.*

Ja jesam *oli* sam)		
Ti jesi » si)	bio, bila, bilo.	
On, a, o jest » je)		
	Višebroj.	kao u kazaj načinu s' veznikom
Mi jesmo *oli* smo)		
Vi jeste » ste)	bili. e, a	
Oni, e, a jesu » su)		

5. Najdavnie prošasto vrieme.

Jednobroj.

Ja biah Ti biaše On, a, o biaše	) bio, bila, bilo.	kao u kazaj načinu s' veznikom

Višebroj.

Mi biahomo (biasmo) Vi biahote (biaste) Oni, e, a biahu	) bili. e, a	

6. Buduće vrieme

Jednobroj.

Ja ću biti, *oli* biti ću	Kad budem ja	)
Ti ćeš biti » biti ćeš	» budeš ti	) biti. (bio)
On, a, o će biti » biti će	» bude on, a, o	)

Višebroj.

Mi ćemo biti » biti ćemo	» budemo mi	)
Vi ćete biti » biti ćete	» budete vi	) bili, e, a
Oni, e, a će biti » biti će	» budu oni, e, a	)

D. Zapoviedajući način.

1. Sadašnje vrieme.

Jednobroj.	Višebroj.
. . . . .	Budimo mi
Budi ti	Budite vi
Neka bude on, a, o	Neka budu oni, e, a

2. *Prošasto vrieme.*

Bio on, bila ona, bilo ono! Bili mi, vi, oni, bile one, bila ona!

E. Pričastje čineće slike.

1. *Sadašnje vrieme.*

Buduć (budući), Buduća, buduće. . . . .

2. *Prošasto vrieme.*

Neprilagateljno: Bio, bilo, bili, bile, bila.
Prilagateljno: Bivši, bivša, bivše . . . . .

Pričastje terpeće slike:

Nestaje.

F. Namiestna rieč.

Sadašnje vrieme Buduć (budući)
Prošasto vrieme Bivši oli:

a) budući bio, bila, bilo; i. t. d.
b) budući da sam, bio, bila, bilo, i. t. d.

II. SKLONJENJE

pomoćnoga glagolja hotieti.

A. Neizviestni način.

Sadašnje vrieme

Hotieti (htieti)

B. Kazajući način *C. Vežući način*

1. *Sadašnje vrieme*

Jednobroj.

Ja	hoću (ću)	Da ću ja
Ti	hoćes (ćes)	Da ćes ti
On, a, o	hoće (će)	Da će on, a, o

Višebroj.

Mi	hoćemo (ćemo)	Da ćemo mi
Vi	hoćete (ćete)	Da ćete vi
Oni, e, a	hoće (će)	Da će oni, e, a

2. *Nesvèršeno prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja	hotiah (htjah)	Da bi ja)
Ti	hotiaše	Da bi ti) hotio, hotila, hotilo
On, a, o	hotiaše	Da bi on a, o)

Višebroj.

Mi	hotiahomo (hotiasmo)	Da bismo mi)
Vi	hotiahote (hotiaste)	Da biste vi) hotieli e, a
Oni, e, a	hotiahu	Da bi oni, e, a)

3. *Davno prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja	hotih (hotieh)	
Ti	hoti (hotieh)	
On, a, o	hoti (hotie)	

Višebroj.

Mi	hotismo (hotiesmo)	
Vi	hotiste (hotieste)	
Oni, e, a	hotiše (hotieše)	

nestaje

4. *Bližno prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja	sam	)	
Ti	si	) hotio hotila, lo (htio)	
On, a, o	je	)	
		Višebroj.	kao u kaž. načinu s' veznikom
Mi	smo	)	
Vi	ste	) hotieli e, a (htieli)	
Oni, e, a	su	)	

5. *Najdavnie prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja	biah	)	
Ti	biaše	) hotio, hotila, lo (htio)	
On, a, o	biaše	)	
		Višebroj.	kao u kaž. način s' veznikom
Mi	biahomo	)	
Vi	biahote	) hotieli, e, a (htieli)	
Oni, e, a	bianu	)	

6. *Buduće vrieme.*

Jednobroj.

Ja	ću	)	Kada budem	)
Ti	ćes	) hotieti	Kada budeš	) hotieti (hotio)
On, a, o	će	)	Kada bude	)

Višebroj.

Mi	ćemo	)	Kada budemo	)
Vi	ćete	) hotieti	Kada budete	) hotieti
Oni, e, a	će	)	Kada budu	)

D. Zapoviedajući način

1. *Sadašnje vrieme.*

Jednobroj.	Višebroj.
. . . . .	Hotimo (hotijemo) mi
oti (hotij) ti	Hotite (totijite) vi
Neka hoti (htie) on, a, o	Neka hotiu (hotiju) oni e, a

2. *Prošasto vrieme.*

Hotio on, hotiela ona, hotielo ono.
Hotieli mi, hotieli vi, hotieli oni.

E. Pričastje

a) cineće slike

1. *Sadašnje vrieme.*

Hoteć (hteć, htiuć), hoteći i. t. d.

2. *Prošasto vrieme.*

Neprilagateljno Hotio (htio); *Prilagateljno* hotievši (htievši, hotieuša i. t. d.

Pričastje

b) trpeće slike

Hotjen (hoćan),

F. Namiestna rieč.

Sadašnje vrieme Hoteći (hteći, htiući),
Prošasto vrieme Hotievši (htievši) oli:
a) budući bio hotio, hotiela, hotielo i. t. d.
b) budući da sam hotio i. t. d.

Sliede tri sklonjenja rednih glagoljah.

I. CINEČA SLIKA.

1. *Izgled pèrvoga sklonjenja*

A. Neizviestni način.

Sadašnje vrieme

Gledati (gledat).

B. Kazajući način *C. Vežući način*

1. *Sadašnje vrieme.*

Jednobroj.

Ja gled-*am*		
Ti gled-*aš*		
On, a, o gled-*a*		
	Višebroj.	kao u kaž. načinu s' veznikom
Mi gled-*amo*		
Vi gled-*ate*		
Oni, e, a gled-*aju*		

2. *Nesvèrseno prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja gled-*áh*	Da bi ja	)
Ti gled-*áše*	Da bi ti	) gledao, *la, lo*
On, a, o gled-*áše*	Da bi on, a, o	)

Višebroj.

Mi gled-*àhomo (-àsmo)*	Da bi mi	)
Vi gled-*àhote (-àste)*	Da bi vi	) gledali, *le, la*
Oni, e, a gled-*àhu*	Da bi oni, e, a	)

3. *Davno prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja	gled-*àh*	
Ti	gled-*à*	
On, a, o	gled-*à*	
	Višebroj.	nestaje
Mi	gled-*àsmo*	
Vi	gled-*àste*	
Oni, e, a	gled-*àše*	

4. *Bližno prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja sam	gled-*ao, la, lo*	
Ti si		
On, a, o je		
	Višebroj.	kao u kazaj. načinu s' veznikom
Mi smo	gleda-*li, le, la*	
Vi ste		
Oni, e, a su		

5. *Najdavnje prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja biàh	gled-*o, la, lo*	
Ti biàše		
On, a, o biàše		
	Višebroj.	kao u kazaj. načinu s' veznikom
Mi biàhomo	gleda-*li, le, la*	
Vi biàhote		
Oni, e, a biàhu		

Buduće vrieme.

Jednobroj.

Ja	ću)	Kad budem ja	) gledati
Ti	ćeš) gledati	Kad budeš ti	) oli
On, a, o	će)	Kad bude on, a, o	)gladao, la, lo

Višebroj.

Mi	ćemo)	Kada budemo mi	) gladati
Vi	ćete) gledati	Kada budete vi	) oli
Oni, e, a	će)	Kada budu oni, e, a	)gledali, le, la

D. Zapoviedajući način

1. *Sadašnje vrieme.*

Jednobroj.	Višebroj.
. . . . .	Gled-ajmo mi!
Gled-aj ti!	Gled-ajte vi!
Neka gled-a on, a, o!	Neka gled-aju oni, e, a

Prošasto vrieme.

Gledao on, gledala ona, gledalo ono;
Gledali mi, gledali vi, gledali oni.

E. Pričastje, a) za čineću sliku

1. *Sadašnje vrieme.*

Gleda-juć (gleda-jući (

2. *Prošasto vrieme.*

Neprilagateljno: gleda-o gleda-la, gleda-lo i. t. d.
Prilagateljno: gleda-vši, vša, vše

b) *za trpeću sliku.*

Gleda-n, gleda-na, gleda-no i. t. d.

F. Namiestna rieč.

1. *Sadaš: vriem:* Gleda-juć (gleda-jući)
2. *Proš; vriem;* Gleda-vši *oli:*

a) budući gleda-o,
b) budući da sam gleda-o i. t. d.

2. *Izgled drugoga sklonjenja*

A. Neizviestni način.

Sadašnje vrieme

Griàti (griat).

B. Kazajući način *C. Vežući način.*

1. *Sadašnje vrieme*

Jednobroj.

Ja	gri-*em* gri-*jem*)	
Ti	gri-*eš*	
On, a, o	gri-*e*	
	Višebroj.	kao u kaž. način s' veznikom
Mi	gri-*emo*	
Vi	gri-*ete*	
Oni, e, a	gri-*ju*	

2. *Nesveršeno prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja	gri-*áh*	Da bi ja	)
Ti	gri-*áše*	Da bi ti	) gria-o *la, lo.*
On, a, o	gri-*áše*	Da bi on, a, o	)

Višebroj.

Mi	gri-*àhomo (-àsmo)*	Da bi mi	)
Vi	gri-*àhote (-àste)*	Da bi vi	) gria-*li, le, la.*
Oni, e, a	gri-*àhu*	Da bi oni, e, a	)

3. *Davno prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja	gri-*àh*		
Ti	gri-*à*		
On, a, o	gri-*à*		
	Višebroj.		nestaje
Mi	gri-*àsmo*		
Vi	gri-*àste*		
Oni, e, a	gri-*àše*		

4. *Bližno prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja	sam	)	
Ti	si	) gria-*o, la, lo*	
On, a, o	je	)	
	Višebroj.		kao u kaž. načinu s' veznikom
Mi	smo	)	
Vi	ste	) gria-*li, le, la*	
Oni, e, a	su	)	

5. *Najdavnie prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja	biah)		
Ti	biaše)	gria-*o, la, lo*	kao u kaž. načinu s' veznikom
On, a, o	biaše)		
	Višebroj.		
Mi	biahomo)		
Vi	biahote)	gria-*li, le, la*	
Oni, e, a	biahu)		

6. *Buduće vrieme.*

Jednobroj.

Ja	ću	gria-*ti oli* gria-*ti*	ću	Kada budem ja)	griati
Ti	ćeš	„ „ „	ćeš	Kada budeš ti)	oli
On, a, o	će	„ „ „	će	Kada bude on, a, o)	griao, la, lo

Višebroj.

Mi	ćemo	„ „ „	ćemo	Kada budemo mi)	griati
Vi	ćete	„ „ „	ćete	Kada budete vi)	oli
Oni, e, a	će	„ „ „	će	Kada budu oni, e, a)	griali, le, la

D. Zapoviedajući način

Sadašnje vrieme.

Jednobroj.	Višebroj.
. . . . .	gri-jmo mi!
gri-j ti!	gri-jte vi!
neka gri-e on, a, o!	neka gri-ju oni, e, a!

Prošasto vrieme.

Griao on, griala ona, grialo ono
Griali mi, griali vi, griali oni!

E. Pričastje a.) za činećи sliku.

1. *Sadaš: vriem:* gri-juč (gri-jući),-juća,-juće, i. t. d.
2. *Proš: vriem:*

Neprilagateljno: gria-o, la, lo, i. t. d.
Prilagateljno: gria-vši, vša, vše, i. t. d.

b.) za tèrpeću sliku.

gri-an, gria-na, gria-no, i. t. d.

Namiestna rieč.

1. *Sadaš: vriem:* gri-juć (gri-jući).
2. *Proš: vriem:* gri-avši, oli:

a) budući gria-o, la, lo
b) budući da sam griao i. t. d.

3. *Izgled trećega sklonjenja*

A. Neizvještni način

Sadašnje vrieme.

Učiti (učit)

B. Kazajući način *C. Vežući način*

1. *Sadašnje vrieme*

Jednobroj.

Ja	uč-*im*		
Ti	uč-*iš*		
On, a, o	uč-*i*		
		Višebroj.	kao u kaž. načinu s' veznikom
Mi	uč-*imo*		
Vi	uč-*ite*		
Oni, e, a	uč-*e*		

2. *Nesvèršeno prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja	uč-*jáh*	Da bi ja	)
Ti	uč-*jáše*	Da bi ti	) učio, la, lo
On, a, o	uč-*jáše*	Da bi on, a, o	)

Višebroj.

Mi	uč-*jáhomo* (*ásmo*)	Da bi mi	)
Vi	uč-*jáhote* (*áste*)	Da bi vi	) učili, le, la
Oni, e, a	uč-*jáhu*	Da bi oni, e, a	)

3. *Davno prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja	uč-*ih*
Ti	uč-*i*
On, a, o	uč-*i*

Višebroj.

Mi	uč-*ismo*
Vi	uč-*iste*
Oni, e, a	uč-*iše*

nestaje.

4. *Bližno prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja	sam)	
Ti	si) uči-*o, la, lo.*	
On, a, o	je)	

Višebroj.

Mi	smo)	kao u kaž. načinu s' veznikom
Vi	ste) uči-*li, le, la*	
Oni, e, a	su)	

5. *Najdavnie prošasto vrieme.*

Jednobroj.

Ja biah)		
Ti biaše)	uči-*o, la, lo*	kao u kaž. način s' veznikom
On, a, o biaše)		
Višebroj.		
Mi biahomo)		
Vi biahote)	uči-*li, le, la*	
Oni, e, a biahu)		

6. *Buduće vrieme.*

Jednobroj.

Ja ću)		Kada budem ja)	učiti
Ti ćes)	učiti	Kada budeš ti)	oli
On, a, o će)		Kada bude on, a, o)	učio, la, lo

Višebroj.

Mi ćemo)		Kada budemo mi)	učiti
Vi ćete)	učiti	Kada budete vi)	oli
Oni, e, a će)		Kada budu oni, e, a)	učili, le, la

D. Zapoviedajući način.

1. *Sadašnje vrieme.*

Jednobroj.	Višebroj.
. . . . .	uč-imo mi !
uč-i ti !	uč-ite vi !
neka uč-i on, a, o !	neka uč-e oni, e, a !

2. *Prošasto vrieme.*

Učio on, učila ona, učilo ono!
Učili mi, učili vi, učili oni!

E. Pričastje a) za činećU sliku.

1. *Sadašnje vrieme.*

Učeć (učeći) učeća, učeće i. t. d.

2. *Prošasto vrieme.*

Neprilagateljno: Uči-o, uči-la, uči-lo i. t. d.
Prilagateljno: Uči-vši, uči-vša, uči-vše i. t. d.

b) za tèrpećU sliku.

Učen, učena, učeno i. t. d.

F. Namiestna rieč.

Sadašnje vrieme: Učeć (učeći)
Prošasto vrieme: Učivši, *oli*:

a) budući učio, la, lo, i. t. d.
b) budući da sam učio, i. t. d.

II. TÈRPEĆA SLIKA.

A: Neizviestni način

Sadašnje vrieme.

Biti gledan, grian, učen.

B. Kazajući način.

1. *Sadašnje vrieme.*

Ja ſesam (sam) gledan, grian, učen i. t. d.

C. Vežući način.

Da budem ja gledan, grian, učen i. t. d.

2. *Nesvèršeno prošasto vrieme.*

Ja biah gledan, grian, učen.	Da bi ja bio gledan, grian, učen.

3. *Davno prošasto vrieme.*

Ja bih gledan, grian, učen.	*Nestaje*

4. *Bližno prošasto vrieme*

Ja sam bio gledan, grian, učen.	*Kao u kazajućem načinu s' veznikom*

5. *Najdavnie prošasto vrieme.*

Ja biah bio gledan, grian, učen.	*Kao u kazajućem načinu s' veznikom*

6. *Buduće vrieme.*

Ja ću biti (bit-ću) gledan, grian, učen.	Da ja budem bitt *oli* bio gledan, grian, učen.

D. Zapoviedajući način.

Budi ti gleda, grian, učen.

E. Pričastje.

1. *Sadaš: vriem:* Budući gledan, grian, učen.
2. *Pros: vriem: a) neprilagateljno:* Bio gledan, grian, učen.

b) prilagateljno: Bivši gledan, grian, učen.

F. Namiestna rieč.

Sadašnje vrieme: Budući gledan, grian, učen.

Prošasto vrieme: Bivši gledan, grian, učen.

NADOMIERENJE.

§. 28 *Sličenje vriemenah glagoljah.*

U. Budući bilo gori rečeno, da se svi glagolji jednako nesklanjaju kao izgledi *gledati*, *griati*, i *učili*, imali pravilah, po kojih bi se mi mogli u obće upravljati u sklonjenju glagoljah?

O. Ima niekojih. U ovom obziru obći se dieliti glagolje u *šest redah (stepenah)*, i osim toga trieba jest, da se pazi na *pèrvobitnu slovku* glagoljah, to jest, na onu slovku, nakon koje sliede slovke oli glasi obćeno promienivoga izhoda oli dospitka glagoljah u gori spomenutih slikah, sobstvih, brojevih, vriemenih i. t. d. i iz koje se proizvodi isti rečeni izhod oli dospitak (ova pèrvobitna slovka objavlja i vidi se osobito u neprilagateljnom pričastju i u trećem sobstvu višebroja sadašnjega vriemena čineće slike prid dospitkom *ao*, *o*, *u* oli *ju*); n. p. *dati* (*da-ti*), *dajem* (*da-jem*), *dao* (*da-o*) *sam*, *dajuć* (*da-juć*), *dano* (*da-no*) *jest*, *reći* (*rieti*), *oni rek-u rek-ao* (*rek-o*) *sam i. t. d.*

U. Koji su sada spomenuti redi (stepeni)?

O. 1. Na pèrvi red spadaju svi glagolji, kojih slovka pèrvobitna u neizviestnom načinu izhodi na samoglasnik oli na suglasnik prid dospietnom slovkom *ti;* n. p. *čuti* (*ču-ti*), *tresti* (*tres-ti*), *pasti* (*pas-ti*) *i. t. d.*

2. Na drugi red spadaju glagolji, koji nakon pèrvobitne slovke, izhodeće na suglasnik oli na samoglasnik, i prid dospietnom slovkom neizviestnoga načina *ti* primaju slovku *nu;* n. p. *minuti* (*mi-nu-ti*), *dignuti* (*dig-nu-ti*); nu ipak niekoliko glagoljah ovoga reda mogu izvèrći u rečenom načinu slovku *mi*, kad pèrvobitna slovka izhodi na *g*, *h*, *k*, i promiene u isto doba slovke *gli; hli, kli* u *ći;* dakle reče se, n. p. *dići* miesto dignuti, *vèrći* miesto *vèrhnuti*, *maći* miesto *maknuti* i. t. d.

3. Na treći red spadaju glagolji, koji nakon pèrvobitne slovke, i prid dospietnom slovkom neizviestnoga načina *ti* primaju *ie;* n. p. *umieti* (*um-ie-ti*), *višieti* (*vis-ieti*) *i. t. d.*

4. Na četvèrti red spadaju glagolji, koji prid dospietnom slovkom *ti* neizviestnoga načina primaju *i* nakon pèrvobitne slovke, n. p. *hoditi* (*hod-i-ti*) *moliti* (*mol-i-ti*). *i. t. d.*

5. Na peti red spadaju glagolji, koji prid dospietnom slovkom *ti*, i nakon pèrvobitne slovke primaju slovo *a* oli *ja*; n. p. *zobati* (*zob-a-ti*), *sijati* (*si-ja-ti*) i. t. d.

6. Na šesti red napokon spadaju glagolji, koji nakon pèrvobitne slovke primaju prid dospietnom slovkom *ti* neizviestnoga načina *ova*, *eva*, *iva*; n. p. *milovati* (*milova-ti*), *kraljevati* (*kralj-eva-ti*), *darivati* (*dar-iva-ti*) *i. t. d.*

U. Što se ima biliežiti oko rečenih šest redah glagoljah?

O. Biliežiti ima se oko rečenih šest redah glagoljah:

1. Da glagolji, koji pristoje pèrvim dviem redom, jesu najvećom stranom *minući*, a *trajući* oni, koji pristoje ostalim redom, i da oni pèrvi mogu se takodjer promieniti u ove najsliednje, ako se položi slovka *ja* i obćeno *va* medju pèrvobitnom i dospietnom slovkom glagoljah ovih redah; n. p. *dati* (*da-ti*), *dajuti* (*davati*); *stati* (*sta-ti*), *stajati* (*stavati*), *zabiti*, *zabijati* (*zabi-vati*) i. t. d.;

2. da glagolji drugoga reda, imajući na svèrši pèrvobitne slovke *g* oli *k*, promiene g u *z*, a *k* u *c*, kad imaju postati trajućim glagoljima; nu tada slovo *a* rečene slovke promieni se u *i*, i osim toga slovka *nu* nakon one izmeće se; n. p. *dignuti* (*dig-nu-ti*), *dizati*; *puknuti* (*puk-nu-ti*), *pucati*, *maknuti* (*mak-nu-ti*), *micati*; *taknuti* (*tak-nu-ti*), *ticati*; i. t. d.;

3. da glagolji trećega i četvèrtoga reda, kad su minući, i kada njihova pèrvobitna slovka izhodi na *d*, *t*, *l*, *n*, promiene samoglasnike *o* prid oviem slovima u *a*, a kad izhodi na suglasnik *b*, *m*, *p*, *v*, primaju prid slovkom *ja*, o kojoj smo govorili kod broja 2, slovo *l* radi blagozvona; n. p. *roditi* (*rod-i-ti*), *radjati*; *skloniti* (*skton-i-ti*) *sklanjati*; *staviti* (*stav-i-ti*), *stavljati*; *upotriebiti* (*upotrieb-i-ti*) *upotriebljati* (reče se i *upotriebljivati*) i. t. d.

4. da niekoji *minući* glagolji promiene se neredljivo u

trajuće, bez da bi se moglo opredieliti izviestna pravila za takvo promienjenje; n. p. *požeti* (*pož-e-ti*), *požinjati*; *početi* (*poč-e-ti*), *počimnjati*; *nazvati* (*naz-vati*) *nazivati*, i. t. d.;

5. napokon, da ima takodjer glagoljah, kojiem nestaje sadašnje i nesvèršeno prošasto vrieme; i takovi glagolji jesu najvećom stranom samo *minući*, koji primaju tada sliku *trajućih* oli druzih glagoljah podobnjih, i upotriebljivijih za rečena vriemena, n. p. *uzeti*, *ja uzimam* (*uzimljem*), *ja uzimah*; *tisnuti*, *ja tiskam* (*tisnivam*, *tisnujem*); *zvati*, *ja zovem* (*zvati*); *kleti*, *ja kunem* (*kunuti*) i. t. d.

U. Kako se sliče dospietne promienive slovke oli glasi glagoljah radi sklonjenja u činećoj sliki?

O. Dospietne promienive slovke glagoljah proizvode se radi sklonjenja 1. iz neizviestnoga načina, 2. iz sadašnjega vriemena kažućega načina.

Proizvodjenje iz neizviestnoga načina.

§. 29.

U. Što se proizvodi iz neizviestnoga načina?

O. Proizvodi se iz neizviestnoga načina:

a) sadašnje vrieme kazajućega načina,
b) davno prošasto vrieme,
c) nesvèršeno prošasto vrieme,
d) neprilagateljno pričastje prošastoga vriemena čineće slike, i zapoviedajućega načina;
e) prošasto vrieme namiestne rieči i prilagateljnoga pričastja čineče slike, i napokon
f) pričastje za tèrpeću sliku.

Sličenje sadašnjega vriemena kazajućega načina čineće slike.

§. 30.

U. Kako se proizvodi iz neizviestnoga načina sadašnje vrieme kazajućega načina čineće slike?

O. Što se tiče proizvodjenja sadašnjega vriemena kazajućega načina čineće slike, oli znanja, na koju vèrstu sklonjenja spada jedan oli drugi glagolj, valja najprie zabilježiti, da takvo sličenje nauči se bolje po vieštini, nego po pravilih. U ostalom trudnost ovoga sličenja objavlja se samo u obziru *pèrvoga sobstva jednobroja*, erbo dospietne slovke druzih sobstvah toliko u jednobroju, koliko u višebroju jesu jednake kod svakoga glagolja jedne oli druge vèrste sklonjenja; naime kod pèrve u jednobroju za pèrvo sobstvo *am*, za drugo *aš*, za treće *a*, u višebroju za pèrvo *amo*, za drugo *ate*, za treće *aju*; kod druge u jednobroju za pèrvo sobstvo *em*, za drugo *eš*, za treće *e*, u višebroju za pèrvo *emo*, za drugo *ete*, za treće *u* (*ju*); kod treće u jednobroju za pèrvo sobstvo *im*, za drugo *iš*, za treće *i*; u višebroju za pèrvo *ima*, za drugo *ite*; za treće *e*, i pridiućè slovke pèrvoga sobstva ostaju iste u svieh ostalih sobstvih (to valja i za sva druga vriemena).

U. Neimali nikakva pravila za sličenje, o kojem se govori?

O. Evo što se može opredieliti u ovom obziru:

1. Glagolji pèrvoga reda, imajući prid dospietnom slovkom *ti* samoglasnik *a*, kao takodjer petoga reda, spadaju najvećom stranom na pèrvu vèrstu sklonjenja, i promiene kao takvi dospietni glas *ati* u *am*, i. t. d.; n. p. *dati* (*da-ti*) *ja dam*; *imati* (*im-a-ti*) *ja imam* (*imadem*) i. t. d.

2. Glagolji pèrvoga reda, neimajući samoglasnik *a* prid dospietnom slovkom *ti*, zatim glagolji drugoga, trećega i šestoga reda, pristoje najvećom stranom drugoj vèrsti sklonjenja; kao takodjer *niekoji* pèrvoga i petoga reda (imajući *a* prid slovkom *ti*) napokon niekoji četvèrtoga reda, i promienuju kao takvi:

a) kad izhode na glas *ati*, ovi glas u *em* oli u *jem* (to jest, kad mu naravno pridstanuju kojgod samoglasnik), i osim toga ravno pridiućí suglasnik *c* i *k* u *č*, *d* u *dj*, *g* u *ž* (medju dviem samoglasnicima), *b* u *bl*, *l* u *lj*, *m* u *ml*, *p* u *pl*, *h* i *s* u *š*, *z* u *ž*, r (kad ima prid sobom kojgod suglasnik) u *er*;

b) dospietni glas *ovati*, kao takodjer obćeno *evati* i *ivati* u *ujem*;

c) slovku *ti* dospietnoga glasa *sti* u *em* (to jest, nakon dospietnoga suglasnika pèrvobitne slovke, nu ipak gubeći suglasnik *s*, ako nije isti dospietni suglasnik rečene slovke), *miti* u *mem*, *nuti* u *nem* (nu ako prid *nuti* imaju *g* oli *k*, promienjenje se čini kao dabi izišli na *ći*), *uti* u *jem*, *ći* u *žem*, a kad dospietni suglasnik pèrvobitne slovke jest *k*, u *čem* (*k* običajno objavlja se iznovice u trećem sobstvu višebroja, i mnokrat takodjer *g* kao dospietni suglasnik iste slovke); n. p. *orati*, *ja orem*; *griati*, *ja griem oli grijem*; *ticati*, *ja tičem*; *hukati*, *ja hučem*; *zidati*, *ja zidjam* (oli takodjer po pèrvoj vèrsti sklonjenjo), *ja zidam*; *lagati*, *ja lažem*; *žgati ja žgem*; *grebati*, *ja grebljem*; *slati*, *ja šaljem*; *jahati*, *ja jašem*; *pisati*, *ja pišem*; *uzimati*, *ja uzimljem*; *škripati*, *ja škripljem*; *kazati*, *ja kažem*, *prati*, *ja perem*; *kovati*, *ja kujem*; *kraljevati*, *ja kraljujem*; *kaživati*, *ja kažujem* (*oli ja kaživam*), *pasti*, *ja pasem*; *plesti*, *ja pletem*; *vezti*, *ja vezem*; *tresti*, *ja tresem*; *zebsti*, *ja zebem*; *cèrpati*, *ja cérpem*; *uzmiti* (*uzeti*), *ja uzmem*; *minuti*, *ja minem*; *dignuti*, *ja dižem* (reče se takodjer: *ja dignem*); *niknuti*, *ja ničem*; *čuti*, *čujem*; *reći* (*rieti*, *reknuti*), *ja rečem* (*oni reku*); *moći* (*mogao*), *ja možem* (oli takodjer: *mogu*, *možem*), *oni mogu*; *vèrći*, *ja vèržem*, *oni vèrgu*; i. t. d.

3. Gotovo svi glagolji četvèrtoga, zatim i niekoji pèrvoga, trećega i petoga reda pristoje trećoj vèrsti sklonjenja, i promienuju dospietnu slovku *ti* u *im* n. p. *misliti*, *ja mislim*; *stati*, *ja stoim*; *bojati se*, *ja se boim*; *visieti*, *ja visim*; i. t. d.

4. Niekoji glagolji odalečuju se rek bi sasvim od gori spomenutih pravilah, n. p. *pieti*, *ja pojem*; *kleti*, *ja kunem*; *ići* (miesto *iti*) i sastavljeni n. p. *naći* (*naiti*), *proći* (*proiti*) *doći* (*doiti*): *ja idem* (*idjem*), *naidem* (*nadjem*), *i. t. d.*; *moći*, *ja morem* (miesto *mogu*, oli *možem*); *pasti ja padem*; *doprieti*, *dopirem* i. o. (u ostalom vidi §. 28. br. 5).

Sličenje davno prošastoga vriemena.

§. 31.

U. Kako se proizvodi davno prošasto vrieme iz neizviestnoga načina?

O. Proizvodi se davno prošasto vrieme iz neizviestnoga načina stavljenjem slova *h* namiesto dospietne slovke *ti* neizviestnoga načina za pèrvo sobstvo jednobroja, zatim obdèržanjem pèrvobitne slovke izhodeće na samoglasnik, i u isto doba ljutim i kratkim izgovaranjem prihodeća samoglasnika (*à, è, ì, ù,*) kod ostalih sobstvah istoga rečenoga broja; a u višebroju glagolj prima nakon dospietnoga somoglasnika drugoga i trećega sobstva za pèrvo sobstvo *smo*, za drugo *ste*, za treće še; n. p. *dati* (*da-ti*), *ja dàh, ti, on dà, mi dàsmo, vi daste, oni daše; razumieti* (*razumieti*), ja *razumieh, ti, on razumie* (*razumie*), *mi razumiesmo, vi razumieste, oni razumieše* i. t. d.

U. Nu kako se slići rečeno vrieme onih glagoljah (pèrvoga reda), koji prid dospietnom slovkom *ti* imaju kojgod suglasnik, zatim onih glagoljah, koji radi blagozvona primaju u sadašnjem vriemenu kažućega načina dospietne slovke *dem, deš, de, demo, dete: du?*

O. Rečeno davno prošasto vrieme onih glagoljah (pèrvoga reda), koji prid dospietnom slovkom *ti* imaju kojgod suglasnik, promiene slovku *i* u *oh* za pèrvo, u *è* za drugo i treće sobstvo jednobroja, u *osmo* za pèrvo, u *oste* za drugo, i u *oše* za treće sobstvo višebroja, a isto vrieme onih glagoljah, koji radi blagozvona promiene slovku *ti* u sadašnjem vriemenu kažućega načina u dospietne slovke *dem, deš, de, demo, dete, du*, prima neredljivo slovke *doh* za pèrvo, *de* za drugo i treće sobstvo jednobroja, a *dosmo* za pèrvo, *doste* za drugo, *doše* za treće sobstvo višebroja; n. p. *sgrizti* (*sgriz-ti*), *ja sgrizoh* i. t. d; *otiti* (sad. vriem. *ja otidem, ti otideš, on otide* i. t. d.), *ja otidoh, ti, on otide i. t. d; prodati* (sad. vriem. *ja prodadem, ti prodadeš i. t. d.*), *ja prodadoh, ti on prodade* i. t. d.

U. Sto se ima bilježiti u obziru onih glagoljah, koji izhode u neizvestnomu načinu na *sti*, imajući prid suglasnikom *s* slovo *b*, *p*, oli *v*?

O. Glagolji, koji izhode u neizvestnom načinu na *sti*, imajući prid suglasnikom *s* slovo b, *p* oli *v*, izmeću suglasnik *s*, i promiene dospietnu slovku *ti* u oh, *è*, *osmo*, *oste*, *oše*; n. p. *zebsti* (zebs-ti), *ja zeboh*, *ti*, *on zebe*, *mi zebosmo*, *vi zeboste*, *oni zebože*, i. t. d.

U. Kako se sliče u davno prošastom vriemenu glagolji, koji u neizvestnom načinu izhode na *sti* i *ći*, i koji zatim na dospietku pèrvobitne slovke imaju slova: *d*, *g*, *k*, *s*, t oli *z*?

O. Glagolji, koji u neizvestnom načinu izhode na *sti* i *ći*, i koji osim toga na dospietku pèrvobitne slovke imaju slova *d*, *g*, *k*, *s*, t oli z, primaju u davno prošastom vriemenu izhode *oh*, *è* i. t. d. (kako je bilo gori rečeno) miesto slovakah *sti* oli *ći* nakon spomenutih slovah *d*, *g* i. o. promieneći prid samoglasnikom *è* slovo *g* u ž, k u č; n. p. *bodsti* (*bod-sti*), *bodoh*; *dignuti* (*dignu-ti*), *ja digoh*, *ti*, *on diže*; *puknuti* (*puk-nu-ti*) *ja pukoh*, *ti*, *on puče*; *plesti* (*plet-sti*), *ja pletoh ti*, *on pletè*; *tresti* (*tres-ti*), *ja tresoh*, *ti*, *on tresè*; *moći*, *ja mogoh*; *reći*, *ja rekoh*; *strići*, *ja strigoh* i. t. d.

Sličenje nesvèršeno prošastoga vriemena.

§. 32.

U. Kako se sliči nesvèršeno prošasto vrieme?

O. Što se tiče sličenja nesvèršeno prošastoga vriemene, trieba jest, da se čini razlika, pristojali glagolj *pèrvom* oli *drugom* i *trićem* sklonjenju.

Glagolji pèrvoga sklonjenja primaju na miesto dospietne slovke *ti* neizvestnoga načina izhod *h* za pèrvo, *še* za drugo i treće sobstvo jednobroja, *homo* (*smo*) za pèrvo, *hote* (*ste*) za drugo, *hodu* za treće sobstvo višebroja (pridhodeći samoglasnik *a* izgovara se na dugo); n. p. *imati*; *ja imah*, *ti*, *on imaše*, *mi imahomo* (*imasmo*), *vi imahote* (*imaste*), *oni imahu*; *dati* (*da-ti*), *ja davah* i. t. d.

A za sličenje nesvèršeno prošastoga vriemena glagoljah *drugoga i trećega* sklonjenja mogla bi služiti sliedeća pravila:

1. Glagolji pèrvoga reda, imajući na dospietku pèrvobitne slovke samoglasnik ie (*je*, *ie*), *i* oli *u* (gubeć samoglasnik *u*, ako mi prihodi *n*), promiene *ti* neizviestnoga načina u *jah*, *jaše*, *jahomo* (*jasmo*) *jahote* (*jaste*), *jahu*; nu ipak giagolji trećega i četvèrtoga reda, imajući *ie*, *i* prid dospietnom slovkom *ti* neizviestnoga načina, gube ie, *i* prid dospietkom *jah*, *aše* i. t. d. (po niekojih: *iah* . . . .), i primaju slovo *l* nakon suglasnikah *b*, *m*, *p*, *v*, ravno pridhodećih rečenim slovom *ie*, *i*; a nakon suglasnika *r* bolji jest izhod *áh*, nego *jáh*; n. p. *stati*, *ja stajáh*; *plieti*, *ja pliják*; *piti*, *ja pijáh*; *čuti*, *ja čujáh*; *gèrnuti*, *ja gèrnjáh*, *vidieti*, *ja vidjáh*; *goniti*, *ja gonjáh*; *umieti*, *ja umjáh*; *tèrpeti*, *ja tèrpljáh*; *daviti*, *ja davljáh*; *govoriti*, *ja govoráh*, *ti*, *on govoráše*, *mi govorámo* (*govorásmo*), *vi govoráhote* (*govoráste*), *oni govoráhu* i. t. d.

2. Glagolji, koji po gori spomenutom pravilu u davno prošastom vriemenu primaju glase *òh*, *è*, *òsmo*. *òste*, *òše*, primaju po istom pravilu u nesvèršeno prošastom vriemenu namiesto ovih glasah: *áh* (po niekojih takodjer: *jáh*), n. p. *pasti* (*pad-sti*), *ja pàdah*; *plesti* (*pletsti*), *ja pleah*; *grizti*, *ja grizah*; *moći*, *ja mogah*; *ti*, *on mogaše*, *mi mogahomo*, *vi mogahote*, *oni mogahu* i. t. d.

Sličenje prošastoga vriemena neprilagateljnoga pričastja i zapoviedajućega načina čineće slike.

§. 33.

U. Kako se proizvodi iz neizvie stnoga načina prošasto vrieme *a*) neprilagateljnoga pričastja, *b*) zapoviedajućega načina čineće slike?

O. U obziru proizvodjenja prošastoga vriemena neprilagateljnoga pričastja i zapoviedajućega načina činećè slike (u kojem vriemenu zapoviedajući način izrazi u sèrbsko-ilirskom jeziku bi reć samo kojukod želju), ima se zapazitik što sliedi:

1. Glagolji, imajući *samoglasnik* prid dospietnom slovkom *ti*, promiene ovu u *o* za mužko, u *la* za žensko, u *lo* za sriednje pleme jednobroja; a u *li* za mužko, u *le* za žensko, i u *la* za sriednje pleme višebroja, nu ipak slovo *ie*, ako se nahodi prid slovkom *ti*, promieni se za *mužko* pleme jednobroja u *i*; n. p. *dati* (*da-ti*) *da-o*, *da-la*, *da-lo*, *da-li*, *da-le*, *da-la*, *dignuti* (*dig-nu-ti*) *dignu-o*, *dignu-la*; *iznie-ti*), *izni-o*, *iznie-la* i. t. d.

2. Glagolji pèrvoga i drugoga reda, imajući na dospietku pèrvobitne slovke *suglasnik*, primaju dodatak u jednobroju za mužko pleme *ao* (po niekojih: *o*), za žensko *la*, za sriednje *lo*; a u višebroju za mužko *li*, za žensko *le*, za sriednje *la*; iznimljeni su samo oni glagolji, koji na dospietku pèrvobitne slovke imaju *d* oli *t*, i prid dospietnom slovkom *ti* suglasnik *s*; erbo ovi izmeću suglasnike *d*, *t* i *s*; primajući nakon pridhodećih samoglasnikah dospietah kako je bilo kazano kod 1.a br; n. p. *pásti* (*pás-ti*) *pà-sao*, *pá-sla*, *pás-lo*, *reći* (*rieti*), *rc-kao*, *rek-la*, *rek-lo*; *moći*, *mog-ao*, *mogla*, *mog-lo*; *stri-ći*, *strig-ao*, *strig-la*, *strig-lo*; *cèrpsti*, *cèrp-ao*, *cèrp-la*, *cèrp-lo*; *pàsti* (*pad-sti*) *p-ao*, *pala*, *pa-lo*; *plesti* (*ple-sti*), *ple-o*, *ple-la*; *siesti* (*siedsti*), *sie-o*, *sie-la*, *i. t. d.*

3. Kod niekojih glagoljah (n. p. kod neredljivih) rečena dva vriemena sliče se sasvim neredljivo, n. p. *ići* (*iti*), *doći*, *iziti* oli *izići* (*izaći*), *proći*, *naći* (*naji*, *nahoditi*), koji imaju: *šao* (*šo*), *došao*, *izišao*, *prošao* *našao* (namiesto: *hodio*, *dohodio*, *izhodio*, *prohodio*, *nahodio*).

Sličenje prošastoga vriemena prilagateljnoga pričastja, i namiestne rieči.

§. 34.

U. Kako se proizvodi iz neizviestnoga načina prošasto vriemе prilagateljnoga pričastja, i namiestne rieči?

O. Prošasto vrieme prilagateljnoga pričastja, i namiestne rieči, proizvodi se iz neizviestnoga načina sriedstvom promienjenja dospietne slovke *ti* u *vši*, a kod glagoljah pèrvoga i drugoga reda, koji imaju suglasnik na dospietku pèrvobitne slovke, sriedstvom promienjenja svieh glasah nahodećih se nakon rečenoga suglasnika u *avši*; n. p. *dati* (*da-ti*) *da-vši*; *dignuti*, *dignu-vši*; *reći* (*rieti*, *oni rek-u*, *rek-aok*, jest dospietni suglasnik pèrvobitne *slovke*), *rek-avši*; *pasti* (*pad-sti oli takodjer padnu-ti*, *pad-avši* (oli po niekojih *padnuvši*,) i. t. d.

Izhod pričastja za tèrpeću sliku.

§. 35.

U. Kako se proizvodi iz neizviestnoga načina pričastje za tèrpeću sliku?

O. Pričastje za tèrpeću sliku, koje upotriebljа i prigiba se kao prilagatelj, proizvodi se iz neizviestnoga načina kako sliedi:

a) Glagolji pèrvoga, petoga i šestoga reda, izhodeći u neizviestnom načinu na *ati*, promiene redljivo dospietnu slovku *ti* u *n*; n. p. *dati*, *dan*; *kazati*, *kaza-n* i. t. d.

b) Glagolji imajući dospietni glas *sti* oli *ći*, primaju slovku *en* na miesto *ti* nakon dospietnoga suglasnika pèrvobitne slovke; nu ipak gube suglasnik *s* u glasu *sti*, ako ova slovka ne izhodi na sad rečeni suglasnik, i promiene osim toga suglasnik *g* u *ž*, *k* u *č*, ako jesu dospietni pèrvobitne slovke; n. p. *bosti* (*bod-sti*), *boden*; *pomoći* (*oni pomog-u*, *pomog-ao*), *pomožen*, *reći* (*rieti*, *rek-ao*, *oni rek-u*, *rečen* i. t. d.

c) Glagolji imajući slovo *r* prid dospietnom slovkom *ti*, promiene *ti* u *t*; n. p. *potèrti*, *potèrt* i. t. d.

d) Glagolji drugoga reda, izhodeći na *nuti*, gube slovo *i* n. p. *minuti*, *minut*; *početi*, *počet* i. t. d.

e) Glagolji trećega i četvèrtoga reda primaju dospietnu slovku *jen* na miesto *eti*, *iti*, a osim toga takodjer

suglasnik *l* prid slovkom *jen*, ako prid samoglasnici *ie*, *i* nahodese suglasnici *l*, *m*, *p*, *v*; nu kad dospietni suglasnici pervobitne slovke jesu *s* i *z* (koji kod najvišega broja Slavjanah promiene se u *š* i *ž*), oli *č*, *š*, *ž*, r, glagolji rečenoga reda primaju slovku *en* na miesto *jen*; n. p. *roditi*, *rod-jen*; *drobiti*, *drob-ljen*; *razumieti*, *razum-ljen*; *nositi*, *nošen*, (*nos-en*); *voziti*, *vožen* (*voz-en*); *govoriti*, *govor-en*; *okružiti*, *okruž-en*; *riešiti* (*rieš-en*); *učiti*, *uč-en* i. t. d.

f) Niekoji glagolji pèrvoga reda, imajući samoglasnik prid slovkom *ti*, primaju *jen* oli *ven*, oli gube samo *i* na dospietku; n. p. *čuti*, *čn-ven* (*ču-jen*); *piti*; *pi-ven*; *dobiti*, *dobi-ven*; *uniti* *uni-ven* i. t. d.

U. Što se proizvodi iz pričastja tèrpeće slike?

O. Iz pričastja tèrpeće slike proizvode se imena tako zvana *glagoljna*, i to dodatkom slovke *je* nakon njihova dospietka, n. p. *danje* (*dan*); *bodenje* (*boden*), *rodjenje* (*rodjen*), *učenje* (*učen*), *dobitje* oli *dobivenje* (*dobit*, *dobiven*); *početje* (*počet*) *čuvenje* (*čuven*); i. t. d.

Proizvodjenje iz sadašnjega vriemena kazajućega načina.

§. 36.

U. Kaja vriemena proizvode se iz sadašnjega vriemena kazajućega načina?

O. Proizvode se in sadašnjega vriemena kazajućega načina sadašnje vrieme a) zapoviedajućega načina, b) pričastja i namiestne rieči.

U. Kako se proizvodi sadašnje vrieme zapoviedajućega načina?

O. Proizvodi se sadašnje vrieme zapoviedajućega načina kako sliedi:

1. Glagolji pèrvoga sklonjenja primaju *j* miesto *am* nakon pèrvobitne slovke, ako pristoje pèrvom redu; a *aj* ako pristoje petom redu; n. p. *dati* (*da-ti*), *da-j*; *kopati* (*kop-a-ti*) *kopaj* i. t. d.

2. Glagolji drugoga sklonjenja primaju *i* miesto *em* nakon pèrvobitne slovke izhodeće na suglasnik; a *j*, ako ova slovka izhodi na samoglasnik; n. p. *bodsti*, *bodem*, *bodi*; *piti*, *pijem*, *pij*. Nu oni glagolji, koji u neizvienstnom načinu izhode na *ći*, i koji imaju *k* oli *g* na dospietku pèrvobitne slovke (na koju valja točno i pomnjivo paziti), promiene *k* u *c*, *g* u *z*; n. p. *siečem*, *sieci*, *sieko* (*siek-o*, *oni siek-u*), *sieči*; *rečem*, *reći* (*rieti*) *reko* (*rek-ao*, *ont rek-u*), *reci*; *strižem*, *strići*, *strigo* (*strig-o*, *oni strig-u*) *strizi*; *vèržem*, *vèrći*, *vèrgo* (*vèrg-o*, *oni vèrg-u*), *vèrzi*; i. t. d.

3. Glagolji trećega sklonjenja primaju *i* na miesto *im* nakon pèrvobitne slovke; a kad ova jest kratka, i kad izhodi na *i*, neprimaju rečeni samoglasnik *i*, nego imaju na dospietku *j*; nu ipak glagolji šestoga reda promiene običajno kod najvećega broja sèrbsko-ilirskih žiteljak *ova*, *eva*, *iva* u *uj*; n. p. *ljubiti* (*ljub-i-ti*) *ljubi*; *brojiti* (*broj-i-ti*), *broj*; *kovati*, *kuj*; *kraljevati*, *kraljuj*; *kazivati*, *kazuj*; i. t. d.

U. Kako se proizvodi sadašnje vrieme namiestne rieči i pričastja?

O. Sadašnje vrieme namiestne rieči i pričastja proizvodi se iz trećega sobstva višebroja primanjem c (ći) na dospietku ovoga sobstva; n. p. *uzimati*, *uzimajuć* (*uzimajući*); *dati*, oni daju, *dajuć*, *davati*, oni davaju, *davajuć*; *snovati*, oni snuju, *snujuć*; *kraljevati*, oni kraljuju, *kraljujuć*; *zapisivati*, oni zapisuju, *zapisujuć*; *ljubiti*, oni ljube, *ljubeć*; *misliti*, oni misle, *misleć*; i. t. d.

Sličenje sastavljenih vriemenah glagoljah.

§. 57.

U. Koja zovu se vriemena sastavljena, i kako se sliče?

O. Sastavljena vriemena zovu se ona, u kojih se upotriebljа pomoćni glagolj *biti* oli *hotieti* s' neprilagateljnim pričastjem oli s' neizvienstnim načinom; i ova jesu: 1. Nesvèršeno prošasto vežućega načina; 2. bližno prošasto; 3. najdavnie prošasto, i 4. buduće.

Pèrvo, drugo i treće sklanjaju se s' pomoćnim glagoljem *biti* i s' neprilagateljnim pričastjem prošastoga vriemena; četvérto u kazajućem načinu s' pomoćnim skratjenim glagoljem *hotieti* sadašnjega vriemena i s' neizviestnim načinom točnoga glagolja, a u vežućem načinu s' pomoćnim glagoljem *biti* sadašnjega vriemena vežućega načina, i s' neizviestnim načinom, oli takodjer s' rečenim pričastjem; nu ipak s' tom razlikom, da ovo najposliednje upotriebljа se, kad se govori poniešto u budućim prošastom vriemenu, n. p. *ja ću iziti, kad* (poslie, kada) *budem štio knjigu.*

O upotriebljanju glagoljah u tèrpećoj sliki.

§. 58.

U. Kako se upotriebljaju glagolji u tèrpećoj sliki?

O. Kad glagolji imaju i mogu upotriebljati se u tèrpećoj sliki, služimo se pomoćnim glagoljem *biti* (po niekih *bivati*), i pričastjem iste rečene slike u obadvieh brojevih i u svih sobstvih, vriemenih i načinih. Ovdie valja zapaziti, da tada sklanjaju se samo pomoćni glagolj *biti*, i da izhod oli dospietak spomenutoga pričastja upravlja se po plemenu i po broju sobstva, na koje se odnosi. A kadkad obćimo služiti se takodjer, osobito u trećem sobstvu, samo zaimenom *se* s' činećim glagoljem na miesto gori rečenoga glagolja *biti* i pričastja; n. p. *svèršuju se, svèršila su se, svèrsit će se velika diela* (namiesto: svèršena su, svèršena su bila, svèršena će biti velika diela).

O nesobstvenih glagoljih.

§. 59.

U. Koji zovu se glagolji nesobstveni?

O. Nesobstveni zovu se oni glagolji, koji ne mogu se upotriebljati nego u trećem sobstvu jednobroja, n. p. daždi (daždili), gèrmi (gèrmili), snieži (snieziti) i. t. d.

VII. D I O

O P r i r i e č k u.

§. 40.

U. Što se zove priričak?

O. Nazivljemo priričak onu *nepromienivu* rieč govorenja, koja pridstavlja se glagoljem, i ukazuje, *gdie*, *kada* oli *kako* se štogod čini oli zgodi, n. p. ja sam *ovdie*, on jest *onamo;* mi ćemo doći *sutra*, oni su bili u nas *jučera*, ti pišes *liepo*, on štie *zlo* i. t. d. (besiede *ovdie*, *onamo*, *sutra*, *jučera*, *liepo*, *zlo* jesu pririeči).

U. Koliko vèrstah ima priričakah?

O. Od mnogo vèrstah dali sama izkazat ćemo niekoje ukazajuće.

1. Miesto n. p. *blizu*, *daleko*, *doli*, *svud*, *amo*, *nikud*, *odkud*, *odtud*, *ovdie*, *tamo*, *ozgor*, i. t. d.

2. Vrieme: *sutra*, *danas*, *jučer*, *skoro*, *onomadne*, *lani*, *rano*, *kasno*, *vaviek*, *odavna* ‹ *dosada* i, t. d.

3. Način: *liepo*, *dobro*, *zlo*, *jako*, *skupa*, *skrovito*, *naopako*, *navalice*, *nepravedno*, *očito*, *pišice*, *slabo*, i. t. d.

U. Što se ima biliežiti u obziru onih priričakah, koji ukazuju, na koj način se štogod čini oli zgodi?

O. Ima se biliežiti, da oni najvećom stranom proizhode iz prilagateljah, imajući izhod oli dospietak njihova sriednjega, niekoji i mužkoga plemena; zatim, da oni imaju tri stupaja kao isti prilagatelji: n. p. ti pisieš *liepo*, on piše *liepše*, a ona *najliepše;* ti štieš *zlo*, on štie *gore*, oni štiju *najgore; ja govorim slavjanski* i. t. d.

VIII. D I O

O P r i d s t a v k u.

§. 41.

U. Što su pridstavci?

O. Pridstavci jesu rieči, koje stavljaju se prid imenima oli

zaimenima, za ukazati, kakvo odnošenje oli razmierje imaju medju sobom dva sobstva oli dvie stvari, n. p. Cesar i Beč, brod i luka; riet će se: Cesar jest *u* Beču, brod idje *iz* luke (rieči *u* i *iz* zovu se pridstavci).

U. Što se ima biliežiti oko pridstavakah?

O. Ima se biliežiti oko pridstavakah, da imena oli zaimena, prid kojima se nahode, moraju se staviti u jedno opredieljeno padanje, koje iziskuje jezik; oli s' druziem riečmi: da oni vladaju padanja imenah oli zaimenah.

U. Koja padanja imenah oli zaimenah vladaju pridstavci?

O. Pridstavci vladaju roditelj, datelj, osvaditelj, miestelj i družtvelj. Vladaju n. p.

1. Roditelj rieči: *brez* (*bez*), *blizu*, *cieća* (*cieć*), *daleko*, *do*, *iz* (*iza*), *izmedju*, *iznad*, *izpod*, *izvan*, *kod*, *kraj*, *miesto*, *mimo*, *nakon*; *nakraj*, *namiesto*, *napokon*, *nasred*, *navèrh*, *niže* (*nižje*), *od*, *oko*, *osim*, *osven*, *okraj*, *pokraj*, *polag*, *porad* (*poradi*), *poslie* (*posli*, *poslim*), *posried*, *potle*, *preko*, *put*, *usried*, *vèrhu*, *radi*, *zarad* (*zaradi*) *van i. t. d. n. p. On nije bez novca*; *mi smo blizu grada*, *cieća diece*; *izpod planine*, *kraj sela*, *oko sunca*, i. t. d.

2. Datelj; *ha*, *k'* (*ka* osobito prid *g*, *h*, *k*), *napram*, *prema suproti*, *proti*, *suproć*, *protiv* (*protiva*) n. p. *Idem k' tebi*; *pošao je ka kralju*, *suproć učitelju*; *supro stariemu.*

3. *Osvaditelj*: *kroz*, *proz*, *uz*, *nuz* (*nuza*), *niz* (*niza*), n. p. *kroz* vodu, *niz* bèrdo, *proz* potok i. t. d.

4. Miestelj: *pri*, n. p. *pri onom putu*, *pri sebi.*

5. Roditelj i družtvelj: *s'*, oli *sa* (to jest ovo najposliednje prid slovima *s* oli *z* radi blagozvona); naime *roditelj*: *a.)* kad zlamenuje *radi*, *zbog* (od kudgod), oli na pitanje: *od kud? kada?* n. p. *s' mojega brata*, *s' toga* (radi mojega brata, radi toga), *on pade s' konja*, *vrati se s' poglia*, *s' vecera sam ovdie*; *b.*) *družtvelj*, kad zlamenuje družbu oli pratjenje; n. p. *s' bratom*, *sa sestrom*, *sa zaplatom*; *s' nami*, *s' njim* i. t. d.

6. Osvaditelj i miestelj: *o*, *po*, *na*;

o vlada osvaditelj na pitanje: *na što?* n. p. *očesuo se je o zid;* a miestelj u govorenju oli pripoviedanju na pitanje: *od koga? od šta?* kao takodjer kad zlamenuje vrieme na pitanje: *kada?* n. p. *radi se o Jozipu; dodjem o Božiću* i. t. d.

po vlada osvaditelj nakon glagolja *iti* (*ići*), i *poslati* u razumu kako sliedi: ja idem po brata (ponj), on pošalje po vodu (ponjn) i. t. d; a miestelj na pitanje: *sriedstvom koga? kako? kroz koga? kroz što? gdie? kada?* n. p. *poznam nju po govorenju; ja ću poslati pinez po majci; ja se šetam po Splietu; doć ćemo po svih svetih;*

na vlada osvaditelj na pitanje: *kamo?* (u stališu krenutja); a miestelj na pitanje: *gdie?* (u stališu pokoja); n. p. *bacio je na put* (nanj), *stavio je na tèrpezu* (nanju), *bio je na putu, stvar leži na tèrpezi.*

7. *Med* (*medj, medju*), *nad* (*nada*), *pod, prid* (*prida*), vladaju osvaditelj na pitanje: *kamo?* (u stališu krenutja, a družtvelj na pitanje: *gdie?* (u stališu pokoja); n. p. *ja bacim kamenčak med ovce, nad kuću, pod noge, prid vrata; ovan nahodi se medju ovcama, kamen jest sada nad hući, prah jest pod nogama, mi siedimo prid vratima* i. t. d.

8. *U* vlada roditelj, osvaditelj i miestelj; naime roditelj na pitanje: *kod koga?* oli kadse upotrieblja na miesto *kod;* n. p. *ja sam bio u Petra, on je bio u mene, mi smo bili u vas* i. t. d; — osvaditelj na pitanje: *kamo?* (u stališu krenutja); n. p. Ja biah došao u selo, u grad, i. t. d; a miestelj na pitanje: *gdie?* (u stališu pokoja); n. p. mi smo bili u selu, u gradovih i. t. d.

9. *Za* vlada roditelj, osvaditelj i družtvelj, to jest: *roditelj* na pitanje: *kada? u koje doba?* n. p. *Za cesara Jozipa, za svoje mladosti* (u doba cesara Jozipa, u doba svoje mladosti); *osvaditelj* nakon glagolja: *pitati* (*iskati*), kao takodjer na pitanje: *za koga? za što?* n. p. pitam za moga otca, on pita za mene, za knjigu, kupio sam to za moju majku i. t.

d. — *družtvelj* na pitanje: *za kiem? za čiem? gdie?* n. p. *on ide za sestrom, ja idem za tobom, mi smo bili za briegom* i. t. d.

VIII. D I O

O Vezniku.

§. 42.

U. Što su veznici?

O. Veznici jesu dieli govorenja, kojim se služimo za vezati i sapinjati medju sobom dvie oli vise riečih, kao takodjer dvie oli više izrekah oli govorenjah; i za na kratje izgovarati, ove jesu: *i, a, aho, oli, dakle, erbo, da nego, pak, prem da, takodjer, kao*, i. t. d. n. p. brat *i* sestra jesu bili nu polju, ja sam bio doma, *a* ti si bio na dvoru; vidio sam tvoga otca, *kao takodjer* tvoga strica.

IX. D I O

O Medjumetku.

§. 43.

U. Što se zove medjumetak?

O. Medjumtak zove se rieč, koja ukazuje, oli kojima izgovaramo različita krenutja sèrca, to jest radost, želju, čudjenje, pomilovanje, bolest, mèrzenje i. t. d. i ova jesu: hai! nu! nuti! o jaoh! bogme! hoho! ho! tko bi reko! veselo! hu! ajme meni! lelle! huj! dobro! ihihi! ihihi! ahaha! haha! i. t. d.

DODATAK

A. O Riečoredju.

U obće.

§. 44.

U. Svaki dio govorenja do sada istomačen ima li po sebi bistri razumak?

O. Svaki dio govorenja do sada istomaćen neima sveg sam po se bi ikakavi bistar razumak. Rieči kojem se služimo u našem govorenju oli pisanju, moraju bit redno i skladno sdružene medju sobom, tako da budemo lako razumljeni od onoga, komu govorimo oli pišemo.

Razumenak izreke.

§. 45.

U. Kako se zove u slovici takvo sdrušenje i poredjenje riečih u govorenju oli pisanju, da budemo lako razumljeni od onieh, kojem govorimo oli pišemo?

O. Takvo sdruženje i porodjenje riečih u govorenju oli pisanju, da budemo lako razumljeni od onieh, kojem govorimo oli pišemo, zove se običajno *izreka.*

U. Dakle s' čiem sastavljaju se naša govorenja?

O. Naša govorenja sastavljaju se s' izrekami, bez kojeh ne možemo bit razumljeni od druzieh, kad jim govorimo.

Razumenak riečoredja.

§. 46.

U. Kako se nazivlja istomačenje načina, na koji ima se svèršiti rečeno sdruženje i poredjenje dielah govórenja oli sličenja izrekah?

O. Istomačenje načina, na koji imalo bi se svèršivati reče-

no sdruženje i poredjenje dielah govorenja, nazivlja se *riečoredje.*

Sadèržanje izrekah.

§. 47.

U. Što ima sadèržati svaka izreka?

O. Svaka izreka, bila oña kratka kolikomu drago, sadèržati ima dva diela, to jest: 1. stvar, o kojoj se govori; 2. ono, što se o ovoj stvari govori.

U. Kako se zovu ova dva diela?

O. Stvar, o kojoj se govori, zove se *prigled* govorenja (oli imenitelj izreke); ono, što se o stvari govori, zove se *nazov* oli izviestni glagolj, (to jest, glagolj, koj nahodi se u kazajućem, vežućem, oli u zapoviedajućem načinu; i sklada se s' prigledom).

U. Kako se sadružuju ova dva diela?

O. Sadružuju se ova dva diela obćeno sriedstvom pomoćnoga glagolja *biti*, koj zato zove se u ovom obziru rieč sastaviva (sastučiva); i kada nazov jest glagolj, vazda u njemu uzdèrži se (nu objavlja se, ako se promieni ovi glagolj u pričastje); n. p. *diete piše*, što je isto, kako da se reče: *Diete je pišuće.*

U. Koja je dakle glavna stvar u izreci?

O. Prigled oli imenitelj (pèrvi padež) i izviestni glagolj oli nazov smatraju se kao glavna stvar u izreci; erbo bez prigleda nebi se znalo, o čemu se besiedi, a bez izviestnoga glagolja oli nazova nebi bilo poznato ono, što se o stvari govori.

U. Mogu li se naći u izreci i druge rieči, i koje?

O. U izreci mogu se naći i druge rieči, naime one, koje služe za izvèrstnie zabilieženje prigleda oli izviestnoga glagolja, i nahode se sad u jednom sad u drugom padanju (padežu), ako jesu promienive. Tako n. p. u izreci: *Sin vèrtlara darova mi jučer liep prisad od ružice. Sin* i *darova* smatraju se kao glavni dieli; *sin* jest prigled oli imenitelj, a *darova* jest glagolj izviestni oli nazov. Druge rieči, što se ovdie nahode, nijesu nego

jasna bilieženja; i doisto rieč *vèrtlar* stojeći u drugom padežu kaže, čiji je sin; *prisad od ružice* stojeći u četvèrtom padežu ukazuje sobstvo; pridavno ime *ljep* ukazuje kakav biše prisad, a pririečak *jučer* kaže, kada bi darovan prisad.

U. Kako se može dakle sastavljati izreka?

O. Izreka može sastavljati se samo s' prigledom, i izviestnim glagoljem, ili takodjer s' druzim riečmi, kako je bilo riečeno gori. U pèrvoj zgodi izreka zove se *gola*, u drugoj *složena*. Biti će *gola* n. p. izreka: *Diete piše*; a *složena* biti će izreka: *Pomnjivo dìete danas piše u učionici vele liepo.*

U. Što se ima beležiti svèrhu izrekah?

O. Ima se još bilježiti svèrhu izrekah, da tako prigled oli pèrvi padež, kako izviestni glagolj oli nazov mogu biti izvèrstnie naznačeni sriedstvom umetnutja ili priloženja druzieh izrekah, i tada takva izreka zove se *produžena glavna izreko*, a one druge zovu se *pokrajne izreke*, n. p. *Dieca, koja učjaše dobro, biše pohvaljena. Ti ćeš se šetati, kad budeš učio točno.* U ovih izgledih umetnute izreke: *Koja učjaše dobro*; — *kad budeš učio točno*, izviestnie zahilieže glavne izreke: *dieca biše pohvaljena, ti ćeš se šetati.*

U. S' kojem riečmi počimjaju pokrajne izreke?

O. Pokrajne izreke počimjaju s' odnosnim zaimenima *koj, što*, i. t. d. oli s' veznicima: *ako, kad, da, budući da*, i. t. d; nu ipak toliko rečena zaimena, koliko veznici mogu se izpustiti, i tada izviestni glagolj pokrajnih izrekah, u kojeh se nalaze, promiene se u pričastje, koje skladaju se kao prilagatelji s' imenima oli sobstvenim zaimenima, na koje se odnose, u namiestnu rieč, oli takodjer u imena, i na ovi način pokrajne izreke sjedine se s' glavnim izrekam; n. p. *Diete, koje liepo posluša, drago jest majci* — *Ako budeš dobar, biti ćeš svakomu drag* — *Kad se je vratio kući, pripoviedao nam je mnogo liepih stvarih. Drago mi je, da je došao* — Može se takodjer rieti: *Diete liepo poslušajuće drago je majci Budući dobar, biti ćeš svakomu drag* — *Vrativši se kući pripoviedao nam je mnogo liepih stvarih* — *Njegovo došastje drago mi je.*

O upotriebljanju padanjah promienivih dielah govorenja.

§. 48.

U. Budući bilo gori rečeno, da promienivi dieli govorenja stoje sad u jednom, sad u drugom padanju, moželi se znati, kad se ima upotriebljati imenitelj, kad roditelj, kad datelj, kad osvaditelj, kad zvatelj, kad miestelj, i kad napokon družtvelj za spomenute diele govorenja?

O. Što se tiče spomenutih dielah govorenja, prid kojima stoje pridstavci, valjati imaju pravila ustavljena u VIII dielu.

Osim toga upotriebljа se:

Imenitelj na pitanje: tko? što? koja stvar? n. p. *Otac radi: hrast jest visok.*

Roditelj na pitanje: koga? Čega? Čii? Čija? Čije? Čigov? Čigovo? n. p. *Neznam, gdie je klobuk otca — Panj hrasta jest velik.*

Datelj na pitanje: komu? Čemu? kojoj stvari? n. p. *Ja sam niešto pripoviedao otcu — Hrastu je bila odsiečena jedna grana.*

Osvaditelj na pitanje: koga? Što? koju stvar? n. p. *Danas nijesam vidio otca — Gledaj oni visoki hrast!*

Zvatelj na zvanje sdruženo s' vapajem; n. p. Gdie si bio, o dragi moj otče! — O da bi ja sad bio pod tvojom sienom, hraste!

U. Upotriebljamo li svaki put roditelj na pitanje: Koga? Čii? Čigov? i. t. d.

O. Kad se izgovara, da kojagod stvar je posiedovanje jednoga sobstva, običajno i bolje jest, da ime ovoga sobstva se promiene u prilagatelj, koj ima se tada slagati s' imenom one stvari; n. p. Ovi klobuk jest očev (otca), ovi jest obluk materin (matere) i. t. d.

U. Jeli trieba, da na pitanje: Što? koja stvar? sveg se stavlja promienivi dio govorenja u osvaditelj?

O. Ne sveg; erbo kad se govori samo neizviestno i obćeno o stvarih, stavljaju se njihova imena u roditelj; n. p.

Donesi mi kruha, vina i. t. d. a sasvim drugu stvar bi zlamenovalo govorenje: Donesi mi *kruh, vino* i. t. d; erbo tada bi se izgovaralo, da se radi o *poznatom* kojemgod kruhu, vinu, i. t. d.

U. Upotrieblja li se vazda družtvelj s' pridstavkom *sa* oli *s'*?

O. Ne vazda; erbo kad družtvelj ukazuje sriedstvo, kojem se služimo za štogod činiti, upotrieblja se bez pridstavka *sa* oli *s'*; a kad ukazuje pratjenje oli način, na koj se štogod dogodi, upobrieblja se s' pridstavkom *sa* oli *s'*, n. p. On ga udre nogom — Ja idem s' vami, sa sestrom i. t. d.

U. Osim pridstavakah, imali druzieh dielah govorenja, koji bi vladali padanja?

O. Osim pridstavakah, ima jošter druzieh dielah govorenja, koji vladaju padanja, i ovi jesu: prilagatelji, brojorieči, glagolji, pririečci, i medjumetci. Niekoji vladaju padanja bez pridstavakah, a druzi skupno s' njima; n. p. *On jest dostojan hvale; — brat bolji jest od sestre* (bolji nego sestra); — *ova stvar bila mi je vele koristna; — vidio sam onamo šest stabalah; — on stanuje daleko od sela; — mi govorahomo o dieci; — molio sam se otcu; — nut čovieka!*

U. Što ima se bilieżiti u ovom obziru svèrhu neizviestnih brojorieči: *puno, mnogo, niekoliko, više, malo, manje, dosta, (za dosta), toliko* i. t. d. (vidi III. dio §. 19.)?

O. Svèrhu neižviestnih brojoriečih *puno, mnogo, niekoliko, više, malo, manje, dosta (za dosta) toliko* i. t. d. ima se bilieżiti, da vladaju roditelj, i da ostaju nepromienive u svieh podanjih, i da se upotriebljaju poniešto kao pririečci; n. p. *Ja imam puno radnje; — ima mnogo čeljadi; — malo pienezā; — manje truda; — više dažda; toliko sniega* i. t. d.

O skladanju prilagatelja i druzih prigibljivih dielah govorenja s' imenima.

§. 49.

U. Kako imaju se slagati s' imenima oli takodjer sa zaime-

nima prilagatelji i druzi dieli govorenja, koji se prigibaju kao oni, i koji služe za izbistriti bolje jednu oli drugu besiedu sadèržanu u izreci?

O. Prilagatelji oli takodjer druzi dieli govorenja, koji služe za izbistriti bolje jednu oli drugo besiedu izreke, imaju slagati se s' imenima, oli zaimenima, na koje se odnose, u plemenu, broju i padanju (padežu), n. p. *Otac jest dobar; dobre su maike; s' dobrim otcom; s' dobrom majkom* i. t. d.

Nu ako prigled izreke, na koji se odnose rečeni dieli govorenja, sastavlja se s' više imenah oli zaimenah, stojećih u jednobroju, trieba jest, da oni se stavljaju u višebroj, i da se slagaju a) sa spomenutim imenom oli zaimenom mužkoga plemena, ako njihova plemena jesu mužka i ženska oli skupno i sriednja, oli takodjer samo ženska i sriednja, kad imena pristoje *sobstvim;* b) s' imenom ženskoga plemena, kad imena oli zaimena jesu ženskoga i sriednjega plemena, i kad osim toga ona pristoje *stvarim;* n. p. *Brat, sestre i malo diete jesu gladni; — majka i diete bili su žedni; — trava i listje jesu zelena.*

O slaganju glagoljah s' prigledom.

§. 50.

U. Kako se slagaju glagolji s' prigledom oli s' imeniteljem izreke?

O. Glagolji slagaju se u broju i sobstvu s' pregledom oli imeniteljem izreke; n. p. Otac piše; — Otac je pisao; sestre su pisale i. t. d.

Nu kad prigled sastavlja se s' više sobstvah stojećih u jednobroju, glagolj stavlja se u višebroj, i slaga se a) s' pèrvim sobstvom, ako se sastavlja s' ovim, i s' drugim samim, oli skupno i s' trećim; b) s' drugim, ako se sastavlja s' ovim, i s' trećim; n. p. *Ja (mi) i vaš otac jesmo pošli na polje; — ti (vi) i Petar jeste se vratili kući.*

U. Zgodili se kadgod, da se mora staviti izviestni glagolj

u višebroj, premda prigled oli imenitelj izreke stoi i drugače u jednobroju?

O. Zgodi se kadgod, da se moga staviti izviestni glagolj u višebroj, premda prigled oli imenitèlj izreke nalazi se i drugače u jednobroju, i to se čini, kad ovi prigled oli imenitelj jest ime imajuće razumak višebroja oli množtva, oli takodjer neizviestne brojorieči; n. p. Dieca, gospoda, braća pišu, jesu izišla; — u nas bilo je više prijateljah nego u vas i. t. d.

B. O kakovstvu dielah govorenja.

O prostih i sastavljenih dielih govorenja.

§. 51.

U. Koje su rieči *proste*, i koje *sastavljene?*

O. Rieči *proste* jesu one, koje se upotriebljaju, bez da bi bile sjedinjene s' drugim riečmi; n. p. jedno, broi, sa, družiti i. t. d.; a *sastavljene* one, koje su sjedinjene s' drugim rîečmi oli dieli govorenja; n. p. jednobroj (jedno, broj), sadružiti (sa, družiti), postavljati (po, stavljati) i. t. d.

O pèrvobitnih î proizvodjenih riečih.

§. 52.

U. Koje su *pérvobitne*, i koje *proizvodjene* rieči?

O. Pèrvobitne rieči jesu one, koje nijesu proizvodjene iz druzih riečih, n. p. *mnogo*, *okolo*, *otac*, *mati*, *glasiti*, i. t. d. a proizvodjene one, koje proizvode se sriedstvom niekojih slovakah početnih oli dospietnih iz drugih riečih, n. p. *množstvo*, *okolnost*, *očev*, *materin*, *razglasiti* (*raz-glasiti*).

C. Niekoja o pravopišju.

U obće.

§. 53.

U. Što uči pravopisje?
O. Pravopisje uči pisati rieči, kako se podobno izgovaraju, i kako se nalaze pisane u najboljih knjigah sèrbsko-ilirskih.

O upotriebljanju velikih slovah.

§. 54.

U. Kada se upotriebljaju velika slova u sèrbsko-ilirskom jeziku?
O. Upotriebljaju se velika slova u sèrbsko-ilirskom jeziku:
1. Na pečetku svakoga govorenja, i svake izreke.
2. Za piknjom (.), kao takodjer za zlamenjem upitanja (?), vapaja (!), kad ova najsliednja zaključaju svèršeno kojugod izreku, kako piknja.
3. Za dviem piknjami (:), kad u pisanju uvodja se kao govoreće kojegod sobstvo, n. p. *Priatelj došavši reče:* „*Ia sam bio danas u kazalištu.*“
4. Na početku svakoga stiha u piesnih.
5. Na početku svakoga vlastitoga imena; n. p. *Antun*, *Petar*, *Beč*, *Zagreb*, *Spliet*, *Zadar* i. t. d.

O *upotriebljanju zlamenjah razlučajućih.*

§. 55.

U. Koja su glavna zlamenja razlučajuća u pisanju upotriebljiva?
O. Glavna zlamenja upotriljiva u pisanju jesu gori rečena . , ? , ! , : , a osim ovizih: *zarezak* (,), *piknozarezak* (;), *uvodno zlamenje* („ “), *zaklopac* ( ).
U. Kada se upotriebljaju rečena zlamenja?

O. Upotriebljaju se:

1. *Piknja* na dospietku oli na svèrsi svakoga govorenja, i u skratjenju riečih, (na priliku *br.* to jest *broj*, *n. p.* to jest *na priliku* i. t. d.)

2. *Dvie piknje*, kad se uvadja u pisanju kojegod sobstvo kao govoreće (vidi gori), i kad se imaju zbrojiti više stvarih jedna za drugom, i to osobito za riečmi: *naime*, *kao*, *sliedeći*, (*sliedeće*) n. p. *On ima mnogo knjigah*, *naimh: kopnopis*, *slovicu* i. t. d.

3. *Piknozarezak* prid veznicima: *erbo*, *na*, *dakle*, *pokle*, i. t. d.

4. *Zarezak*, kad u pisanju sliede više riečih jedna za drugom, prid početkom i na svèrši pokrajnih izrekah, kad se nahode u sriedi glavnih izrekah, oli kad jim se umeću jedine rieči radi izbistrenja, prid niekojim veznicima, naime: *i*, *da*, *kad*, *ako*, *budući da* i. t. d. i prid odnosnim zaimenima, n. p. *Evo*, *brate*, *došao ti je otac* — *Ja znam*, *da mi je on uzdan* — *On jest dobar*, *uzdan*, *pomnjiv* — *Dòći će*, *kad bude svèršio svoj posao*, *koj je vele trudan*, i. t. d.

5. *Uvodno zlamenje*, na početku i na svèrsi izrekah stojećih za dviem piknjami, kad se uvodi kao govoreće kojegod sobstvo (vidi gori);

6. *Zaklopac*, kad se hoće da se štogod izbistri, oli nadomieri u sriedi kojegagod govorenja, n. p. *slovica* (*gramtika*). — *Ia cienim* (*ne mojmi zamieriti*), *da ti neimaš razlog u ovoj stvari.*

7. *Zlamenje pitanja* na dospietku izreke, s' kojom se štogod pita.

8. *Zlamenje vapaja*, na svèrsi riečih oli izrekah, s' kojem vapimo, n. p. Da bi Bog dao! Gledaj, sinko! što činiš!

SVERHA.

v

SADARŽANJE

	Uvod	*str.*	1
O	*slovici u obćenu*	„	*ist.*
O	*slovih i izgovaranju*	„	6
O	*dieli govorenja*	„	7
	I Dio		
O	*imenom*	„	*ist.*
O	*plemenu*	„	8
O	*broju*	„	*ist.*
O	*padanju*	„	9
O	*prigibanju*	„	*ist.*
O	*pèrvom prigibanju*	„	*ist.*
O	*drugom prigibanju*	„	13
O	*trećem prigibanju*	„	15
	Promienjenje imenah	„	16
	II Dio		
O	*Prilagatelju*	„	17
	Broj	„	18
	Padanje	„	*ist.*
	Pleme	„	*ist.*
	Prigibanje	„	19
	Stupaj	„	24
	III Dio		
O	*projorieči (imena brojna)*	„	27
	IV Dio		
O	*zaimenu*	„	30
	V Dio		
O	*glagoljih oli vriemenoriečih u obćeno* . . .	„	36
O	*sliki*	„	*ist.*
O	*broju*	„	37
O	*sobstvu*	„	*ist.*
O	*vriemena*	„	38
O	*načinih*	„	39
O	*sklonjenju*	„	40
	Pèrvo sklonjenje pomoćnoga glagolja biti .	„	42
	Drugo sklonjenje pomoćnogo glagolja hotieti	„	45
	Cinceća slika izgled pèrvoga sklonjenja . .	„	49

Činećа slike izgled drugoga sklonjenja . . str. 52
„ izgled trećega sklonjenja . . „ 55
Terpećа slika . . . . . „ 58

Nadomierenje

Sličenje vriemenah glagoljah . . . . . „ 60
Proizvodjenje iz neizviestnoga načina . . „ 62
Sličenje sadašnjega vriemena kazajućega načina činećе slike . . . . . „ ist.
Sličenje davno prošastoga vriemena . . . „ 65
Sličenje nesversenoga prošastoga vriemena . „ 66
Sličenje prošastoga vriemena neprilagateljnoga pričastja i zapovidajućega načina činećе slike „ 67
Sličenje prošastoga vriemena neprilagateljnoga pričastja, i namiestne rieči . . . „ 68
Izhod pričastja za terpećу sliku . . . . „ 69
Proizvodjenje iz sadašnjega vriemena kazajućega nacina . . . . . „ 70
Sličenje sastavljeni vriemenah glagoljah . . „ 71
O upotriebljanju glagoljah u tèrpećoj sliki . . „ 72
O nesobstvenih glagoljih . . . . . „ ist.

VII Dio

O priričku . . . . . „ 74

VIII Dio

O pridsavku . . . . . „ ist.
O vezniku . . . . . „ 76

IX Dio

O medjumètku . . . . . „ ist.

Dodatak

A. O Riečoredju u obće . . . . . „ 77
Razumenak izreke . . . . . „ ist.
Razumenak riečoredja . . . . . „ ist.
Sadaržanje izrekah
O upotriebljanju padanjah promienivih dielah govorenja 80
O skladanju prilagatelja i drugih prigibljivih dielah govorenja s' imenima . . . . „ 81
O slaganja glagoljah s' prigledom . . . . . „ 82
B. O kakovstvu dielah govorenja
O prostih i sastavljenih dielah govorenja . . „ 83
O pèrvobitnih i proizvodjenih riečih . . . . „ ist.
C. Nekoja o pravopišju . . . . . „ 84

139

555

Deacidified using the Bookkeeper process.
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: JUL 2002

PreservationTechnologies
A WORLD LEADER IN PAPER PRESERVATION
111 Thomson Park Drive
Cranberry Township, PA 16066
(724) 779-2111

MAY 71
N. MANCHESTER,
INDIANA

LIBRARY OF CONGRESS
00026389409